

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA EKONOMICKÁ

Diplomová práce

**Finanční gramotnost v České republice a komparace přístupů
k finančnímu vzdělávání ve vybraných zemích**

**Financial literacy in the Czech Republic and comparison of the
approaches to financial education in selected countries**

Bc. Kristýna Malíková

Plzeň 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma:

„Finanční gramotnost v České republice a komparace přístupů k finančnímu vzdělávání
ve vybraných zemích“

vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucí diplomové práce a za použití
pramenů uvedených v příloženém seznamu literatury.

V Plzni, dne

.....

podpis autora

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí své diplomové práce Ing. Michaelle Krechovské, Ph.D. za cenné rady, které přispěly k vypracování diplomové práce, za odborné vedení práce a pomoci při jejím zpracování.

Děkuji.

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta ekonomická

Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Bc. Kristýna MALÍKOVÁ
Osobní číslo: K13N0117P
Studijní program: N6208 Ekonomika a management
Studijní obor: Podniková ekonomika a management
Název tématu: Finanční gramotnost v České republice a komparace přístupů k finančnímu vzdělávání ve vybraných zemích
Zadávací katedra: Katedra financí a účetnictví

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

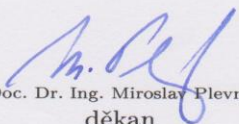
1. Představte problematiku finanční gramotnosti a její význam.
2. Uveďte přístupy k finanční gramotnosti na evropské úrovni.
3. Analyzujte úroveň finanční gramotnosti ve vybraných zemích.
4. Stanovte závěrečná doporučení týkající se problematiky finanční gramotnosti ve vybraných evropských zemích.

Rozsah grafických prací: **neuveden**
Rozsah pracovní zprávy: **60 - 80 stran**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**
Seznam odborné literatury:

- **BRABEC, Jiří a kol.** *Finanční gramotnost srozumitelně a bez překážek. 2. vydání.* Plzeň: ABC Finančního vzdělávání, 2012. 90 s. ISBN 978-80-905057-0-4
- **KANTNEROVÁ, Liběna a kol.** *Finanční gramotnost v České, Polské a Slovenské republice.* České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2013. 168 s. ISBN 978-80-7394-436-0
- **TEPLÝ, Petr a kol.** *Navigátor bezpečného úvěru. 1. vydání.* Praha: Karolinum, 2013. 198 s. ISBN 978-80-246-2287-3
- **OECD.** *OECD Economic Surveys: Hungary 2014.* Paris: OECD Publishing, 2014. 116s. ISBN 9789264204522

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Michaela Krechovská, Ph.D.**
Katedra financí a účetnictví

Datum zadání diplomové práce: **25. října 2014**
Termín odevzdání diplomové práce: **24. dubna 2015**

Doc. Dr. Ing. Miroslav Plevný
děkan

Prof. Ing. Lilia Dvořáková, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 25. října 2014

Obsah

Úvod.....	7
1 Finanční gramotnost	9
1.1 Složky a druhy finanční gramotnosti	11
1.2 Finanční gramotnost a finanční vzdělání	12
1.3 Pojetí finanční gramotnosti na evropské úrovni.....	13
1.3.1 Finanční gramotnost v pojetí OECD	13
1.3.2 Finanční gramotnost v pojetí Evropské komise.....	16
2 Finanční gramotnost v České republice.....	18
2.1 Právní rámec finanční gramotnosti	18
2.2 Organizace podporující finanční gramotnost v ČR.....	19
2.3 Přístup k finančnímu vzdělávání občanů v České republice.....	20
2.3.1 Finanční vzdělávání v mateřských školách	20
2.3.2 Finanční vzdělávání na základních školách.....	21
2.3.3 Finanční vzdělávání na středních školách	22
2.3.4 Finanční vzdělávání na vysokých školách.....	23
2.4 Výzkumy finanční gramotnosti realizované v České republice.....	25
3 Finanční gramotnost v Polsku.....	29
3.1 Organizace podporující finanční gramotnost v Polsku	29
3.2 Výzkumy finanční gramotnosti realizované v Polsku	30
4 Finanční gramotnost v Maďarsku.....	32
4.1 Organizace podporující finanční gramotnost v Maďarsku	32
4.2 Výzkumy finanční gramotnosti realizované v Maďarsku.....	33
5 Finanční gramotnost na Slovensku	35
5.1 Organizace podporující finanční gramotnost na Slovensku.....	35
5.2 Výzkumy finanční gramotnosti realizované na Slovensku.....	36
6 Porovnání finančních indikátorů zemí Visegrádské čtyřky	39
7 Výzkum finanční gramotnosti v České republice.....	41
7.1 Respondenti dotazníkového šetření Fakulty ekonomické ZČU	42
7.2 Vyhodnocení výsledků dotazníkového šetření.....	43
8 Celkové zhodnocení finanční gramotnosti v ČR	68

8.1	Zhodnocení na základě indexu finanční gramotnosti.....	68
8.2	Celkové zhodnocení finanční gramotnosti.....	69
8.3	Ověření definovaného tvrzení VŠE	71
8.4	Porovnání finanční gramotnosti na základě otázek z dotazníku OECD	73
9	Doporučení pro oblast finančního vzdělávání vysokoškolských studentů	77
9.1	Doporučení pro finanční vzdělávání studentů neekonomických oborů.....	77
9.2	Doporučení pro finanční vzdělávání studentů ekonomických oborů.....	78
	Závěr	79
	Seznam použité literatury	80
	Seznam tabulek	85
	Seznam obrázků.....	86

Úvod

Každá doba s sebou nese určité požadavky na znalosti a dovednosti všech jednotlivců. V současnosti cítíme, možná více než kdy jindy, že je člověk ovlivňován světem financí, který mnohdy dokáže být velmi ošemetný. Veškeré instituce, úřady, vládní orgány, obchody a vlastně vše, co člověk potřebuje a denně užívá, má co dočinění s financemi. Aby se dnes člověk neutopil v záplavách informací a nabídek finančních institucí a mohl se dobře a efektivně rozhodnout, jak se svými financemi naloží, musí být tzv. finančně gramotný.

Finanční gramotnost je pojem, který provází lidstvo již řadu let, nicméně pod tímto názvem se s ní setkáváme až v současnosti, jako se standardní součástí života. Jedna z prvních zmínek o nutnosti finanční znalosti je datována do roku 1787, kdy si John Adams v dopise stěžoval příteli Thomasi Jeffersonovi: *„Všechny složitosti, zmatky a nouze, co v Americe vznikají, neplynou z vad v ústavě nebo konfederaci, neplynou ani z nedostatku cti, právě tolik jako od neznalosti povahy peněz, úvěrů a oběhu měn.“* (FinancialCorps, ©2014)

V médiích často slýcháváme, jak je důležité finanční gramotnost podporovat a finančně se vzdělávat. Česká republika vzala tento mediální apel velice vážně, proto jsou informace o financích žákům sdělovány již na základních školách a dále se pak jejich finanční gramotnost rozvíjí s postupujícím vzděláním.

Poměrně novým fenoménem je sledování a srovnávání finanční gramotnosti u různých skupin i napříč různými státy. Na toto téma zatím existuje jen malá řada studií a tato diplomová práce si klade za cíl jejich řadu rozšířit. Následující text bude zaměřen na finanční gramotnost studentů ve čtyřech zemích, které jsou známy jako „Visegrádská čtyřka“ – Česká republika, Slovenská republika, Polsko a Maďarsko.

Hlavním cílem diplomové práce s názvem *„Finanční gramotnost v České republice a komparace přístupů k finančnímu vzdělávání ve vybraných zemích“* je analyzování přístupů k finanční gramotnosti v zemích Visegrádské čtyřky a následné zhodnocení úrovně finanční gramotnosti studentů vysokoškolského studia v České republice.

Diplomová práce bude rozdělena na tři hlavní části, které byly dále rozděleny do devíti kapitol. V první části, která zahrnuje první až šestou kapitolu, bude ozřejměn pojem finanční gramotnost a budou zde uvedeny přístupy a rámce finanční gramotnosti na evropské úrovni a dále pak v jednotlivých zemích Visegrádské skupiny. Tato část práce poskytne základní

informace o finančním vzdělávání občanů České republiky, Slovenska, Polska a Maďarska a budou zde uvedeny základní informace o výsledcích dosud provedených výzkumů, usuzujících na dosahovanou výši finanční gramotnosti v těchto zemích. Závěrem této části bude uvedeno porovnání indikátorů finanční gramotnosti analyzovaných zemí.

Druhá část diplomové práce se, v sedmé kapitole, zaměří na úroveň finanční gramotnosti v České republice. Úroveň finanční gramotnosti bude analyzována na základě výsledků dotazníkového šetření realizovaného v rámci projektu „V4 Scientific Centers for the Enhancement of Financial Literacy and Entrepreneurship Education“, který je v současné době řešen na Fakultě ekonomické ZČU v Plzni. Na základě výsledků dotazníkového šetření bude posuzována úroveň finanční gramotnosti studentů vysokých škol v ČR.

Poslední část diplomové práce bude, v kapitolách osm a devět, věnována porovnání dosažených výsledků výzkumu s výstupy a závěry již existujících průzkumů finanční gramotnosti. Po komparaci výsledků průzkumů finanční gramotnosti budou dále navržena doporučení, která by měla přispět k rozvoji finanční gramotnosti analyzovaných zemí.

V závěru diplomové práce budou shrnuty poznatky ze všech částí práce a bude provedeno celkové zhodnocení úrovně finanční gramotnosti.

1 Finanční gramotnost

Jak bylo již výše zmíněno, finanční gramotnost je dnes neodmyslitelnou součástí kvalitního života, a je také jedním ze základních pilířů ochrany spotřebitele. (Ministerstvo financí České republiky, ©2014). Ne vždy je zcela zřejmé, co vlastně pojem finanční gramotnost znamená, proto v následujících odstavcích bude uvedeno několik definic, které tento pojem vymezují. Je však třeba zmínit, že definice finanční gramotnosti není nijak standardizovaná, takže neexistuje jedna konkrétní definice. Z toho důvodu budou uvedeny tři definice, které pocházejí z relevantních zdrojů a institucí, které se finanční gramotností dlouhodobě zabývají.

Volně přeložená definice OECD říká, že *„finanční gramotnost je znalost a porozumění finančním pojmům a rizikům a dovednosti, motivace a jistota v aplikování těchto znalostí ve snaze provést efektivní rozhodnutí napříč širokou škálou finančních produktů, s cílem zlepšit finanční situaci jednotlivců a celé společnosti a umožnit účast na ekonomickém životě.“* (OECD – PISA, 2012)

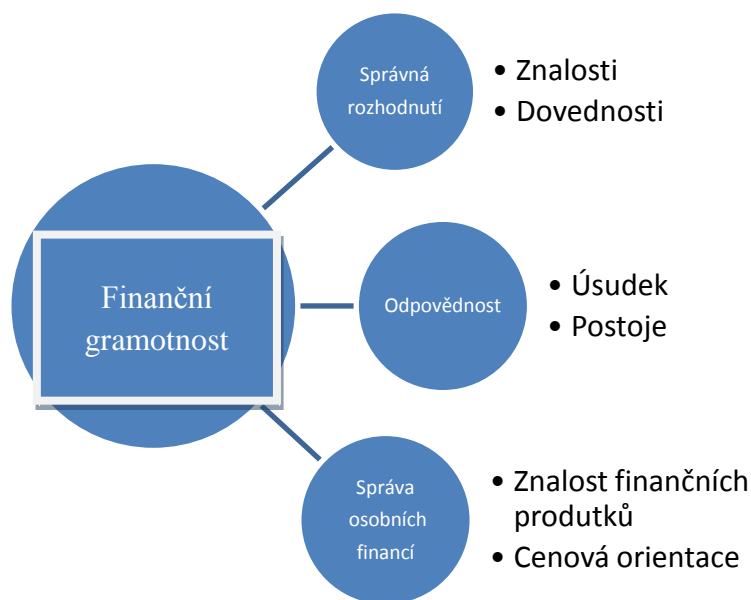
Evropská komise definuje finanční gramotnost jako *„schopnost spotřebitele a malého podnikatele rozumět retailovým finančním produktům za účelem vytváření informovaných finančních rozhodnutí.“* (Teplý, 2013, str. 15)

Jako poslední bude zmíněna definice, se kterou se ztotožňuje Ministerstvo financí České republiky: *„Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní /rodinný/ rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace.“* (Metodický portál RVP, 2014)

Z těchto definic si můžeme odvodit podstatu finanční gramotnosti, kterou je takové pochopení finančního světa, které vede občany ke správnému úsudku a rozhodování v oblasti financí. Právě ono chápání finančního světa je mnohdy velmi kontroverzní problém. Na jednu stranu se v každodenním životě setkáváme s platebními instrumenty, používáme je a mnozí jsou přesvědčeni, že rozhodnutí o jejich financích byla správná. Na druhou stranu je dokázáno, že uživatelé finančních instrumentů v nemalé míře ani nevědí, o čem rozhodují, i když jsou přesvědčeni o tom, že jsou finančně gramotní.

Na základě výše zmíněných definic můžeme vyvodit několik aspektů, které se finanční gramotnosti bezprostředně týkají. Pro lepší představu jsou tyto důležité aspekty zakresleny v následujícím obrázku.

Obrázek 1 – Aspekty finanční gramotnosti

Zdroj: Vlastní zpracování dle (Teplý, 2013)

Pro učinění správných rozhodnutí je nutné mít odpovídající znalosti a dovednosti, které nás k těmto rozhodnutím dovedou. Za každé rozhodnutí, jak finanční, tak nefinanční, nese dospělý a svéprávný člověk odpovědnost sám. Pokud máme reálný úsudek a správné postoje, můžeme do jisté míry tvrdit, že jsme zodpovědní. Odpovědnost neneseme totiž jen sami za sebe, ale v mnoha případech za celou svou rodinu nebo podnikový subjekt.

Poslední komponentou finanční gramotnosti je správa osobních financí. Pokud chceme spravovat své finance, musíme mít určitou znalost finančních produktů a musíme ovládat alespoň základní cenovou orientaci, pro identifikaci nejvýhodnějšího finančního produktu. Za finanční produkty lze v tomto případě považovat například bankovní úvěry, pojištění, spoření, důchodové připojištění a další.

1.1 Složky a druhy finanční gramotnosti

Ať už jsou definice finanční gramotnosti jakkoli různorodé, ze všech můžeme vyčíst, jaké složky mají na finanční gramotnost největší vliv. Dle Kantnerové (2013) můžeme vymezit následující základní složky finanční gramotnosti.

- 1) **Peněžní složka** – Peněžně gramotný člověk dokáže provádět hotovostní a bezhotovostní transakce a zároveň spravovat i prostředky těchto transakcí.
- 2) **Cenová složka** – Cenová gramotnost znamená dobrou orientaci v cenách napříč trhem a dále také pochopení inflačního procesu.
- 3) **Rozpočtová složka** – Díky rozpočtové gramotnosti dokážou lidé, na základě stanovených cílů, spravovat a sestavovat vlastní domácí rozpočet a dobře se v něm dále orientovat.

Někdy jsou do složek finanční gramotnosti řazeny i následující:

- 4) **Numerická složka** – Numerická gramotnost znamená schopnost provádět správné numerické výpočty ve finančním rozhodování.
- 5) **Informační složka** – Informační gramotnost spočívá ve vyhledávání, výběru a využití relevantních informací o finančních produktech.
- 6) **Právní složka** – Jako poslední doplňující složka finanční gramotnosti je uváděna právní gramotnost, jako znalost právních předpisů a legální chování jedinců.

Výše zmíněné složky finanční gramotnosti jsou definovány z pohledu jednotlivců. Tyto složky vyznačují, jaký druh finanční gramotnosti může člověk ovládat. S jiným přístupem se můžeme setkat v pojetí finanční gramotnosti u finančních institucí. Tyto instituce na základě znalosti svých zákazníků vymezují trochu odlišné dělení druhů finanční gramotnosti. Teplý (2013) pak uvádí, že se můžeme setkat se dvěma základními druhy takového dělení, které vypoovídá o vztahu jednotlivce k finančním institucím.

- **Prvotní finanční gramotnost**, která znamená schopnost občana využívat ověřené a renomované finanční instituce, ne lichváře.
- **Druhotnou finanční gramotnost**, která rozšiřuje prvotní finanční gramotnost o schopnost občana porovnávat nabídky jednotlivých finančních institucí.

Pro výzkum finanční gramotnosti je dále důležité rozeznávat jednotlivé druhy financí jako takových. Finanční gramotnost totiž postihuje jednotlivé druhy financí vždy jiným způsobem a z jiného pohledu. Důležitou roli, z hlediska uživatelských subjektů, hraje rozdělení financí dle hospodářských sektorů na:

- **Finance domácností** – Tvoří z hlediska finanční gramotnosti nejdůležitější složku financí. Finance domácností v sobě zahrnují tvorbu, rozdělování a přerozdělování důchodů domácností, který získávají od dalších ekonomických subjektů.
- **Podnikové finance** – Zkoumají problematiku získávání a užití peněžních prostředků na úrovni podniku.
- **Veřejné finance** – Tento druh se orientuje na problematiku státního rozpočtu, samosprávy obcí a sociálního zabezpečení.
- **Finance bankovního sektoru** – Zkoumají aktivní (např. úvěry) a pasivní (např. vklady) operace bank.
- **Finance pojišťovacího sektoru** – Definiují problematiku získávání peněžních prostředků prostřednictvím plateb pojistného nebo užití peněžních prostředků pro pojistné výplaty.
- **Mezinárodní finance** – Zabývají se mezinárodními obchody, mezinárodními platebními transakcemi, měnovými kurzy a mezinárodními finančními trhy.

Vymezení výše uvedených základních členění finanční gramotnosti nám pomůže k jejímu lepšímu a efektivnějšímu pochopení. Finančně gramotný by měl být totiž každý, protože jak uvádí Brabec (2012, str. 5): *„Život dospělého člověka se skládá z několika životních cyklů. Pokud nezačínáme jako dědici velkého majetku, máme zpravidla zpočátku malé příjmy a téměř žádný vlastní majetek. Je zcela přirozené, že v této životní etapě část těchto problémů řešíme půjčkami.“* Je však pouze na úsudku každého, jak efektivně vynaloží své prostředky pro svůj budoucí život. Finančně gramotní lidé mají svá rozhodnutí o poznání lehčí, díky tomu, že dané problematice rozumí.

1.2 Finanční gramotnost a finanční vzdělání

Tato podkapitola bude pojednávat o rozdílu mezi finanční gramotností a finančním vzděláváním. Agentura USAID-FINREP (2014) zdůrazňuje, že je velmi důležité tyto pojmy nezaměňovat. Ačkoli, jak je již výše zmíněno, neexistuje jedna konkrétní schválená definice finanční gramotnosti, je nutné, podle publikace *Financial literacy and consumer protection*

in Poland, od sebe oddělovat alespoň pojmy finanční gramotnost a finanční vzdělání. USAID-FINREP (2014)

Pokud hovoříme o **finančním vzdělání**, mluvíme o pojmu, mluvíme o procesu zlepšování znalostí a porozumění finančním konceptům, službám a produktům. Cílem finančního vzdělání je tedy zlepšit znalosti v oblasti finančních produktů a rizik.

Na rozdíl od finančního vzdělání můžeme pojem **finanční gramotnost**, nebo také jinak **finanční způsobilost**, považovat za komplexnější. Finanční gramotnost je považována za schopnost vytváření efektivních rozhodnutí, schopnost relevantního chování a zároveň znalost finančního světa. Finanční gramotnost je tedy širším termínem, než finanční vzdělání a jejím základním cílem je změna chování a postojů uživatele finančních služeb.

Závěrem k problematice obecné finanční gramotnosti se hodí uvést citát: „*Budete-li finančně negramotní, budou na vás vydělávat lidé, kteří budou finančně gramotnější.*“ (Brabec, 2012, str. 6)

1.3 Pojetí finanční gramotnosti na evropské úrovni

Budeme-li se nyní zabývat finanční gramotností na úrovni Evropy, zjistíme, že největšími propagátory finančního vzdělávání jsou zde bezpochyby OECD a Evropská komise. Tyto dvě instituce mají k propagaci a výzkumům nejen dostatek finančních prostředků, ale i dostatek zaměstnanců, kteří mohou zabezpečit organizaci projektů. Obě nadnárodní organizace si v oblasti finančního vzdělávání kladou za cíl zvýšit finanční gramotnost v jednotlivých státech, které jsou členy těchto organizací a zabezpečit dostatek prostředků pro efektivní finanční vzdělávání členských států. (OECD c, 2015), (European Commission, 2015)

1.3.1 Finanční gramotnost v pojetí OECD

OECD (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj) je jednou z nejdůležitějších světových organizací zabývajících se ekonomickou a sociálně-politickou spoluprací svých členských zemí. Jako taková slouží státům ke kolektivnímu řešení problémů, srovnávání národních úrovní a globálnímu náhledu na různě užívané politiky států.

Aktivity OECD v oblasti finančního vzdělávání mají pozitivní dopady na společnost jako celek. Jen málo institucí se zabývá prevencí finanční negramotnosti a zvyšování finančního vzdělání tak jako to dělá OECD. Pravidelně od roku 2006 se pod záštitou OECD konají

mezinárodní konference zabývající se finančním vzděláváním. Konference jsou situovány do různých částí světa, kdy jen v roce 2014 se konference konaly v Chile, Francii, Thajsku, Turecku a Jižní Koree. (OECD d, 2015)

V roce 2008 založila OECD organizaci nazvanou International Network on Financial Education - INFE, která je přímo zaměřená na oblast finančního vzdělávání členských zemí OECD. Tento program soustřeďuje na jednom centrálním místě dokumenty OECD týkající se finanční gramotnosti a organizace navíc na jejím webu nabízí možnost vyhledávání dokumentů či událostí, které se týkají dané lokality či oboru. (OECD e, 2015) V roce 2012 byl díky INFE vytvořen dokument, který obsahuje základní strukturu dotazníku, který by měl sloužit zemím celého světa jako podklad pro vytvoření vlastních národních dotazníků finanční gramotnosti. Dotazníky sestavené na základě tohoto podkladu OECD by měly mít globální měřítko, které nicméně zatím finanční gramotnost postrádá. Můžeme sice nalézt průzkumy různých institucí z různých zemí, nicméně vzorek respondentů, či struktura otázek je velmi rozdílná, tudíž obtížně porovnatelná. To by měl Financial Literacy Core Questionnaire, jak je strukturovaný dotazník nazván, odstranit. (OECD - INFE, 2012)

V následující tabulce jsou uvedeny typové otázky strukturovaného dotazníku INFE. Oficiálně je těchto otázek celkem 60 a jsou rozděleny do 8 okruhů. Tabulka 1 obsahuje vždy jednu až dvě otázky, které přísluší daným okruhům. V posledním sloupci je navíc uvedeno vysvětlení, co otázka sleduje.

Tabulka 1 – Typový dotazník OECD

Okruh otázek	Typová otázka	Co otázka sleduje
Demografické informace	Jaký je hlavní zdroj příjmů ve Vaší domácnosti?	Zdroje příjmů
Kontrola financí	Kdo je zodpovědný za placení účtů ve Vaší domácnosti?	Přejímání odpovědnosti
Vycházení s penězi	Jak těžké pro Vás je pokrýt měsíční výdaje Vaší domácnosti?	Postoj k držení peněz
Výběr vhodného finančního produktu	Jak moc souhlasíte nebo nesouhlasíte s následujícími tvrzeními: a) <i>Mám přehled ve finančních produktech a nepotřebuji rady odborníků</i> b) <i>Vždy hledám možnosti před tím, než učiním rozhodnutí o finančních produktech a službách</i>	Důvěra ve finanční chování
Finanční plánování	Držíte si finanční rezervu, která by pokryla Vaše výdaje po 3 měsíce v případě výpadků příjmů?	Zodpovědnost
Finanční znalosti a porozumění	Jak byste odhodnotil(a) stupeň Vaší finanční znalosti na škále 1 - 5, kde 5 znamená velmi znalý?	Postoj a sebevědomí
Finanční znalosti a porozumění	Předpokládejme, že máte 10 000 EUR k investování. Který z následujících produktů Vám vydělá nejvíce? a) <i>Garantovaná návratnost 12 000 EUR během 5ti let (jistina+úrok)</i> b) <i>Pětiletá investice s očekávanou návratností 0 - 10 000 EUR</i> c) <i>Pětiletá investice s očekávanou návratností 8 000 - 14 000 EUR</i>	Postoj k riziku
Standardní znalostní otázky	Představte si, že úroková míra na Vašem spořicímu účtu je 1% ročně a inflace je 2% ročně. Kolik si budete moci koupit věcí za peníze z účtu po jednom roce? a) <i>Více než dnes</i> b) <i>Stejně</i> c) <i>Méně než dnes</i>	Obecné znalosti
Standardní znalostní otázky	Hypotéka na 15 let obvykle požaduje vyšší měsíční splátky než hypotéka na 30 let, ale celková výše placených úroků bude menší. a) <i>Pravda</i> b) <i>Lež</i>	Obecné znalosti
Škála vztahu k penězům	Ohodnoťte na škále 1 - 7, kde 7 znamená nikdy, jak na Vás pasují následující tvrzení: a) <i>Musím přiznat, že si kupuji věci, protože vím, že s nimi na jiné udělám dojem</i> b) <i>Pravidelně spořím pro budoucí potřebu</i> c) <i>Plánuji své finance</i> d) <i>Je pro mě těžké nechat si ujít výprodeje či slevy</i>	Vztah k penězům

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015 dle (OECD - INFE, 2012)

1.3.2 Finanční gramotnost v pojetí Evropské komise

Evropská komise se zabývá finanční gramotností na úrovni Evropské unie již od roku 2007. V tomto roce ustanovila skupinu 25 expertů, kteří budou dohlížet na finanční gramotnost v Evropské unii. Skupina je známá pod názvem EGFE – Expert Group on Financial Education a na seznamu členů v roce 2011 měly zastoupení všechny země Visegrádské čtyřky kromě Slovenska. (European Commission a, 2011) Pravidelně od roku 2008 se pak konají meetingy, které se každoročně zaměřují na určitou oblast související s finančním vzděláváním.

Evropská komise zastřešuje mnoho projektů související s šířením finančního vzdělávání. Nicméně srovnáme-li dostupné informace Evropské komise a OECD je nutné konstatovat, že údaje, které Evropská komise poskytuje na webových stránkách, jsou oproti OECD značně zastaralé. Poslední vložený dokument vztahující se k problematice finanční gramotnosti je z roku 2011. (European Commission b, 2015)

Neaktualizované stránky nicméně nemohou změnit fakt, že Evropská komise se nejen finančně podílí na zakládání a fungování projektů rozvíjející všeobecnou povědomost o financích. Projektem, který může pozitivně ovlivnit stupeň finančního vzdělání milionů lidí, je portál pro online spotřebitelské vzdělávání nazvaný DOLCETA, který poskytuje důležité informace spotřebitelům. DOLCETA je určena pro všechny členské země Evropské unie a je dostupná ve všech jazycích EU, což je její nesporná výhoda. K informacím, které mohou spotřebitelé na oficiálních stránkách DOLCETY dohledat, patří i údaje o finanční gramotnosti. (Consumer Classroom, 2015) Na portálu DOLCETA můžeme nalézt množství informací v sekci Financial Services module of DOLCETA, kde jsou rady spotřebitelům rozděleny do šesti oblastí:

- Řízení rodinného rozpočtu
- Založení bankovního účtu
- Druhy plateb
- Spotřebitelský úvěr
- Hypotéky
- Úspory a investice

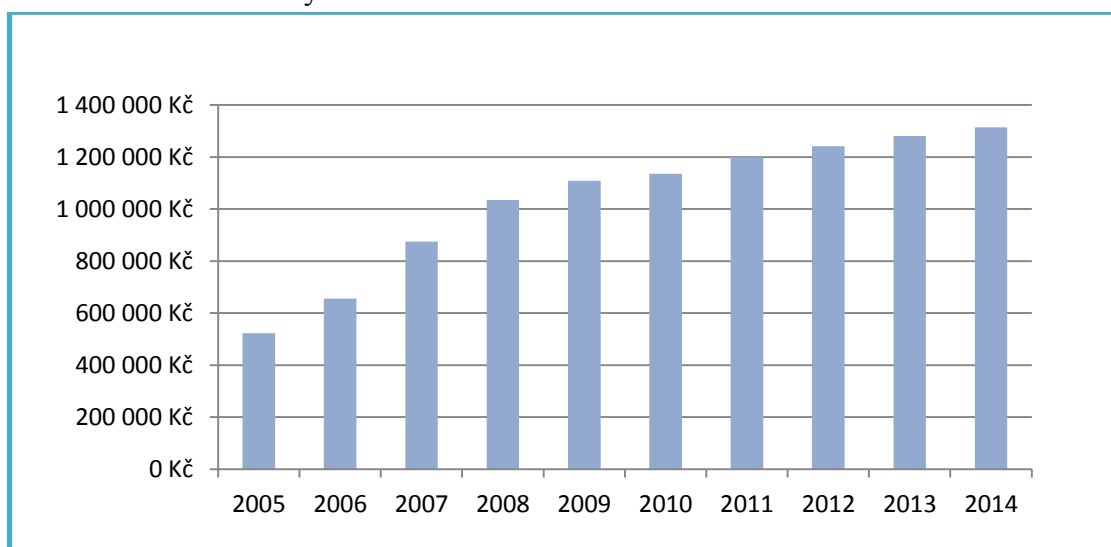
V jednotlivých oblastech pak spotřebitelé mohou najít doplňující vysvětlující poznámky, praktické příklady a testy, na kterých je možno ověřit porozumění dané problematice. (Financial Literacy Competencies for Adult Learners, 2015)

Mezi další projekty podporované Evropskou unií konkrétně granty Evropského sociálního fondu, můžeme zařadit také například plzeňský projekt „Ekonomická a finanční gramotnost“ realizovaný mezi lety 2013 – 2014. Projekt si kladl za cíl vytvořit vzdělávací programy pro širokou veřejnost v oblasti ekonomické a finanční gramotnosti, kdy účast v těchto programech by měla mít pozitivní vliv na zaměstnanost občanů v kraji. (Dům techniky Plzeň, 2015)

2 Finanční gramotnost v České republice

V České republice můžeme pojem finanční gramotnost zaslechnout velmi často v souvislosti s rostoucím zadlužením domácností a nárůstu takzvaných „rychlopůjček“ od nefinančních institucí. Ve všech médiích můžeme denně nalézt informace o lidech, kteří se svou nevědomostí dostali do nepříznivé finanční situace, nicméně i přes to zadluženost domácností progresivně roste, jak je možno vysledovat z následujícího grafu.

Obrázek 2 – Celková výše zadlužení domácností

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015 dle ČNB (2015)

I z tohoto důvodu se instituce v České republice začaly aktivně podílet na šíření finančního vzdělávání a zvyšování finanční gramotnosti občanů.

2.1 Právní rámec finanční gramotnosti

Jelikož finanční gramotnost zasahuje do mnoha legislativních rámců, budou v následujících bodech uvedena pouze rámcová zařazení legislativy a vždy pouze jedna právní norma, která se k zařazení legislativy bude vztahovat (Ministerstvo financí České republiky, 2014b):

- Ochrana spotřebitele – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- Regulace úvěrů – zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů
- Pojištění - zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů

- Regulace investic – zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů
- Regulace dluhové problematiky – zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů
- Regulace platebního styku, peněz a účtů – zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku, ve znění pozdějších právních předpisů

Výše uvedené zákony nepřímou souvisí s finanční gramotností, nicméně pro její správné chápání a fungování procesu finančního vzdělávání jsou nezbytné. Existují ovšem i normy, které přímo pracují s pojmem finanční vzdělávání či finanční gramotnost. Těmito normami jsou následující usnesení:

- Usnesení č. 338/2010 – schvaluje Národní strategii finančního vzdělávání, která je aktualizací Národní strategie finančního vzdělávání z roku 2007 (Proč se finančně vzdělávat, 2014a).
- Usnesení vlády č. 1594 ze dne 7. 12. 2005 – na základě tohoto usnesení byl zkonstruován „*Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách*“, který vymezuje důležitost a nutnost finančního vzdělávání studentů.

2.2 Organizace podporující finanční gramotnost v ČR

Ačkoli bylo v České republice již provedeno několik výzkumů na téma finanční gramotnost, existuje stále nedostatek studií a odborných publikací, které se finanční gramotností přímo zabývají. Jistě najdeme několik původních českých výzkumů, nebo publikací, kde se pojem finanční gramotnost vyskytuje, přesto by toto ožehavé téma zasloužilo více pozornosti. Nicméně nedá se popřít, že v posledních dvou nebo třech letech přibýlo zdrojů, které se přímo finanční gramotností zabývají, jedná se hlavně o vysokoškolské publikace a diplomové či disertační práce.

V České republice mají hlavní podíl na šíření povědomosti o finanční gramotnosti Ministerstvo financí České republiky, dále také Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy a Český statistický úřad. Na internetových stránkách jednotlivých institucí můžeme nalézt výsledky výzkumů finanční gramotnosti, ovšem například na oficiálních stránkách Ministerstva financí České republiky máme, k prosinci 2014, možnost nahlédnout do nejnovější studie z roku 2010. Zajímavější je ovšem to, že první studie tohoto institutu

vznikla v roce 2007, takže již nyní můžeme tvrdit, že tříletá prodleva výzkumů finanční gramotnosti se do současné doby ještě zvýšila, místo toho, aby výzkumy byly častější. Orgány České republiky se v tomto ohledu spoléhají spíše na nadnárodní instituce, které studie provádějí v pravidelných intervalech a na soukromé společnosti.

Na druhou stranu je ovšem nutné dodat, že v červnu roku 2014 spustilo Ministerstvo financí České republiky portál pro podporu finanční vzdělanosti s názvem „Proč se finančně vzdělávat?“, který pomáhá občanům řešit finanční problémy, a dále se také na této internetové stránce dají vyhledat národní aktivity v oblasti finančního vzdělávání. (Ministerstvo financí České republiky c, 2014), (Proč se finančně vzdělávat b, 2014)

Další významnou aktivitou, kterou vytvořila veřejná správa, je již zmiňovaná Národní strategie finančního vzdělávání, která vytváří i právní rámec finančního vzdělávání v České republice. (Vzdělávání 2020, 2010).

2.3 Přístup k finančnímu vzdělávání občanů v České republice

Na finanční vzdělání je v České republice kladen velký důraz a je zde patrná snaha začít s ním již v raném věku. Aktivní podporu finančnímu vzdělávání poskytují výše uvedené instituce a národní dokumenty, se kterými je finanční vzdělávání úzce spjato. Následující body budou věnovány finančnímu vzdělávání v jednotlivých úrovních českého školství.

2.3.1 Finanční vzdělávání v mateřských školách

Finanční povědomost občanů by se měla začít vyvíjet již v předškolním věku, kdy se malí předškoláci učí znát přibližnou hodnotu jednotlivých věcí a seznamují se s penězi. Dá se říci, že v České republice finanční gramotnost zasahuje do všech školských úrovní, mateřské školy nevyjímaje. Ačkoli není finanční vzdělávání předškoláků upraveno, regulováno či podporováno žádnou normou, učitelé v některých českých mateřských školách začali své žáky učit finanční povědomosti. Je logické, že dítě v mateřské školce nedokáže objasnit pojem inflace, nicméně je dokázáno, že i čtyřleté dítě by již mělo umět napočítat do deseti, či spočítat 3 předměty, i tato schopnost stačí k uvědomování si hodnot věcí. (Portál, 2014)

Přesný počet mateřských škol, které své žáky finančně vzdělávají, není nikde oficiálně zaznamenán, ovšem z písemného dotazování padesáti mateřských škol, z celkového počtu 271, v Plzeňském kraji, potvrdily finanční vzdělávání žáků pouze dvě. (Školky.info, 2015)

Obě mateřské školy aplikují velmi podobné metody rozvoje finanční gramotnosti u předškoláků. Ředitelka jedné z takto aktivních mateřských škol napsala:

„Dobrý den,

dá se říci, že tzv. příprava na finanční gramotnost v MŠ Přimda probíhá. Děti mají atrapy, ofocené peníze, hrají si na obchod, na poštu. Námětové hry jsou na denním pořádku, děti si vymýšlejí práci, kde by si peníze vydělaly a následně si za ně mohly koupit například zboží v obchodě. Vysvětlujeme jim, že je důležité si věci vážit, že nic není zdarma a bavíme se o hodnotě různých hraček.

S pozdravem

Alena Růžičková

řed. MŠ Přimda“

Ovšem i na základě tohoto dopisu je patrná snaha mateřských škol začlenit výuku lehké finanční gramotnosti do svých učebních či výchovných plánů.

2.3.2 Finanční vzdělávání na základních školách

S platností od začátku roku 2014, se na všech základních školách setkáváme s výukou finanční gramotnosti, která je zakomponována do rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Finanční gramotnost se nevyučuje jako samostatný předmět, ale je součástí vzdělávací oblasti „člověk a jeho svět“ v sekci „lidé kolem nás“. Podle dokumentu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy by si žák v této sekci měl mimo jiné osvojit (MŠMT, 2014):

- *„orientaci v problematice peněz a cen a k odpovědnému spravování osobního rozpočtu,*
- *orientaci v základních formách vlastnictví,*
- *použití peněz v běžných situacích,*
- *odhad a kontrolu ceny nákupu a vrácení peněz,*
- *nemožnost realizace všech chtěných výdajů,*
- *důvody proč spořit, kdy si půjčovat a jak vracet dluhy“*

Povinnost finančně vzdělávat své žáky mají školy tedy jen necelý rok, nicméně je třeba podotknout, že výuka finanční gramotnosti se, i bez povinnosti tento předmět zařadit do osnov, na základních školách objevovala již od roku 2005, kdy bylo zpracováno usnesení

vlády o systému budování finanční gramotnosti na základních a středních školách. (MŠMT, 2014)

Na základních školách v České republice probíhá nejméně v ročních intervalech testování žáků v oblasti finanční gramotnosti pravidelně již od roku 2009. Co se týká mezinárodního srovnání, tak celkově se například patnáctiletí žáci z České republiky řadí, podle výsledků průzkumu PISA 2012, se svým nadprůměrným výsledkem mezi země, ve kterých je finanční gramotnost na velmi dobré úrovni. Česká školní inspekce uvedla: „*Do šetření PISA 2012 v oblasti řešení problémových úloh se spolu s Českou republikou zapojilo dalších 43 zemí světa. V ČR bylo testováno cca 2800 patnáctiletých žáků v 297 školách. Výsledky českých žáků byly, v porovnání s ostatními zeměmi, lehce nadprůměrné. Lépe než naši žáci dopadli žáci například v Singapuru, Kanadě, Austrálii nebo Finsku, horší výsledky naopak zaznamenali žáci z Norska, Irska, Dánska, Polska, Slovenska nebo Španělska. Výsledky českých žáků v oblasti řešení problémů byly lepší než jejich výsledky v matematice, čtení či přírodních vědách. Z pohledu výsledků stojí za zmínku také fakt, že čeští žáci prokázali vyšší úroveň gramotnosti v oblasti řešení problémů než například žáci z Polska, přičemž polští žáci měli výrazně lepší výsledek než čeští žáci v testu z matematické gramotnosti.*“ (Česká školní inspekce, 2013)

2.3.3 Finanční vzdělávání na středních školách

Finanční gramotnost na českých středních školách je stále ve vývoji. Státní orgány pracují na povinnosti finančně vzdělávat i středoškoláky, nicméně opět zde neexistuje právní norma povinného předmětu finančního vzdělávání. Střední školy ale navzdory tomuto faktu své žáky finančně vzdělávají v rámci různých nepovinných předmětů či seminářů.

Středoškolští učitelé mohou hledat inspiraci pro finanční vzdělávání například na internetu. Cíleně jsou k tomuto účelu založeny internetové stránky Finanční gramotnost do škol (Finanční gramotnost do škol, 2014), na kterých jsou volně distribuované nápady, hry a výukové programy finanční gramotnosti. Tuto webovou stránku založila nezávislá organizace yourchance o.p.s. Jako příklad často aplikovaného kvízu je uveden následující obrázek.

Obrázek 3 – Aplikovaný kvíz finanční gramotnosti

Úkol č. 1 Určete, co z uvedených pojmů jsou finanční produkty. Jaké finanční instituce je nabízejí?

Zdroj: Finanční gramotnost do škol, 2014

Samozřejmě existují i jiné nevládní organizace, které podporují zavedení finančního vzdělávání středních škol. V Plzeňském kraji například do nedávna probíhal projekt společnosti S-COMP Centre CZ s.r.o. Tento projekt probíhal na základě standardů MŠMT, a měl za cíl podpořit výuku finanční gramotnosti na středních školách ve všech regionech Plzeňského kraje. Cílovou skupinou projektu byli pracovníci škol a vzdělávacích zařízení s hlavním zaměřením na učitele matematiky a ekonomických předmětů, do kterých lze finanční gramotnost zakomponovat. Školení pracovníků probíhalo od počátku roku 2013 až do konce prosince roku 2014. Výsledky projektu do současné doby ještě nejsou vyhodnoceny. Aplikace získaných znalostí učitelů se očekávají v horizontu dvou let, jelikož je nutné počítat s úpravou osnov jednotlivých předmětů. (S-COMP Centre, 2014)

2.3.4 Finanční vzdělávání na vysokých školách

Je zřejmé, že ani oblast vysokoškolského vzdělávání není v oblasti finanční gramotnosti upravena žádnými závaznými předpisy, když tomu tak není ani v oblasti středoškolského vzdělávání. Pokud se na tuto problematiku podíváme z logického hlediska, vysoké školy jsou již výběrové instituce, které mají na své studenty specifické nároky. U těchto studentů se zároveň předpokládá určitá úroveň získaných všeobecných znalostí, mezi které patří i finanční gramotnost. Je proto velmi těžké stanovit zákonem výuku vysokoškolské

finanční gramotnosti. Nicméně by bylo více než užitečné stanovit nezávazný program pro podporu finančního vzdělávání na vysokých školách.

Za průkopníka v této oblasti v České republice lze považovat Masarykovu univerzitu v Brně, která na své Ekonomicko-správní fakultě zaštiťuje také program šíření finanční gramotnosti pro své studenty. Existuje zde také přímo předmět nazvaný „Finanční gramotnost“. Tento předmět je přímo strukturován na výuku finanční gramotnosti a na jaře 2015 si ho zapsalo 89 studentů. Předmět si může zapsat každý student Masarykovy univerzity v Brně a po absolvování za něj obdrží 4 kredity. Osnova předmětu je následující (Informační systém Masarykovy univerzity, 2015):

- 1) *„Úvod, základní definice finanční gramotnosti.*
- 2) *Peněžní gramotnost.*
- 3) *Cenová gramotnost.*
- 4) *Rozpočtová gramotnost.*
- 5) *Numerická gramotnost.*
- 6) *Informační gramotnost.*
- 7) *Právní gramotnost.*
- 8) *Ochrana spotřebitele.*
- 9) *Životní situace a jejich řešení.*
- 10) *Investování a základní pravidla investování.*
- 11) *Závěrečné hodnocení a diskuze.“*

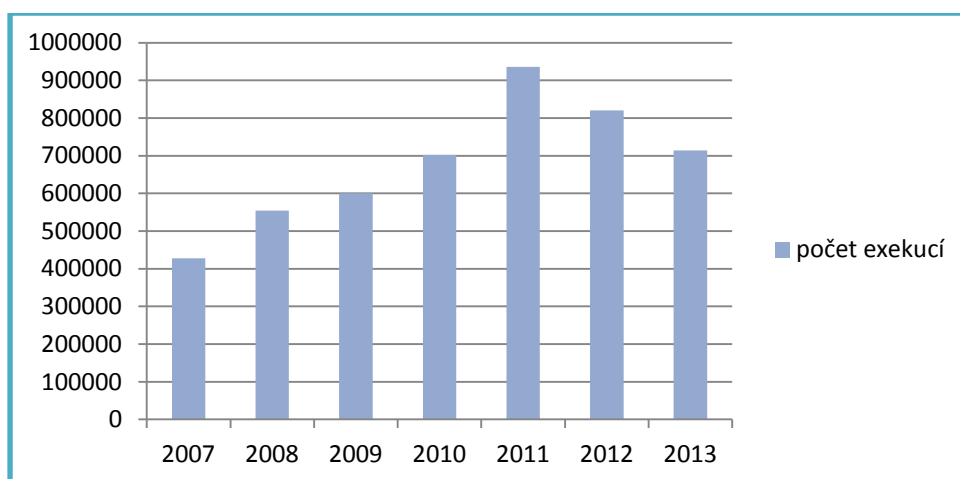
Následně získané dovednosti z tohoto předmětu studenti dále šíří například do dětských domovů a azylových center. Předmět studenty pomáhá aktivně začlenit do různých průzkumů týkající se finanční gramotnosti. Masarykova univerzita je jednou z mála univerzit aktivně podporující studenty v rozvoji finanční gramotnosti a v jejím dalším šíření. (Masarykova univerzita, 2014)

2.4 Výzkumy finanční gramotnosti realizované v České republice

Výzkumy finanční gramotnosti nejsou v České republice ojedinělé, ať už se jedná o výzkumy mezinárodních institucí, státních institucí České republiky nebo v nemalé míře i soukromých organizací.

Je možno se setkat i s výzkumy, které nejsou primárně zaměřeny na zkoumání finanční gramotnosti, ale můžeme z nich nepřímě o finanční gramotnosti obyvatel usuzovat. Takovýmto výzkumem může být například i statistika zadluženosti či exekucí obyvatel. Do následujícího grafu byla zanesena data České exekutorské komory (2014) vypovídající o počtu nařízených exekucí v České republice od roku 2007 do roku 2013.

Obrázek 4 – Počty nařízených exekucí v ČR

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015 dle České exekutorské komory (2014)

Za pozitivní jev, kterému podle analytiků přechází osvěta finanční gramotnosti, se dá považovat fakt, že počet exekucí již dva roky klesá. Podle údajů bylo v roce 2011 nařízeno 936 000 exekucí, v roce 2012 to bylo 820 000 exekucí a v roce 2013 to bylo 714 000, ale i přes jasně klesající trend musíme brát v potaz, že v České republice žije jen 10,52 milionu občanů, z nichž má asi 7% nařízenou exekuci.

V následující tabulce budou zaznamenány dostupné výzkumy finanční gramotnosti provedené v České republice během let 2007 – 2015.

Tabulka 2 - Výzkumy finanční gramotnosti v ČR

Rok	Realizátor výzkumu	Název výzkumu	Vzorek respondentů	Odkaz
2015	Česká bankovní asociace	European Money Week	reprezentativní na populaci ČR	https://www.czech-ba.cz/cs/financni-gramotnost-cechu-nenivalna-banky-vedou-iniciativu
2014	Partners	Finanční gramotnost pedagogů	163 pedagogů	http://www.partners.cz/cs/media/tiskove-zpravy/den-financni-gramotnosti/vyzkum-dfg-financni-gramotnost-zakuje-pred-vyukou-mala-az-nulova/
2013	Masarykova univerzita v Brně	Výzkum finanční gramotnosti	reprezentativní na populaci ČR	http://institut-ft.econ.muni.cz/index.php/contents/vzdelavani/zfgsso/f1213/
2013	Partners	Češi a rodinné finance	české rodiny	http://www.partners.cz/cs/media/tiskove-zpravy/den-financni-gramotnosti/den-financni-gramotnosti-devet-z-deseti-cechu-se-povazuje-za-financne-zodpovedne/
2012	OECD	Measuring Financial Literacy	vzorky respondentů různých zemí	http://www.oecd.org/finance/financial-education/49319977.pdf
2012	Jihočeská univerzita v ČB – Fakulta pedagogická	Finanční gramotnost v České, Polské a Slovenské republice	329 studentů středních a vysokých škol	http://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/m/knihy/Financial_Literacy.pdf
2012	Partners	Muži, ženy a finance	reprezentativní na populaci ČR	http://www.partners.cz/cs/media/tiskove-zpravy/financni-barometr/s-financnimi-institucemi-jednaji-muzi-ale-domaci-kasu-drzi-zeny/
2012	PISA	Výzkum finanční gramotnosti 15-letých studentů	vzorky respondentů základních škol různých zemí	http://www.oecd.org/pisa/keyfindings/PISA-2012-results-volume-vi.pdf
2011	Partners	Mezigenerační finanční gramotnost	reprezentativní na populaci ČR	http://www.denfinancnigramotnosti.cz/pro-media/mezigeneracni-test-financni-gramotnosti:-mladi-zklamali,-nejohrozenejsi-skupinoujsou-seniori-177

Rok	Realizátor výzkumu	Název výzkumu	Vzorek respondentů	Odkaz
2011	Česká spořitelna	Finanční zodpovědnost	reprezentativní vzorek 1002 respondentů	http://www.bankovnipoplatky.com/pruzkum-ceske-sporitelny-zajem-lidi-o-financni-osvetu-je-maly-pomoci-mohou-skoly-17124.html
2011	ING Pojišťovna	Finanční gramotnost	vzorek respondentů z 12 zemí	http://www.investujeme.cz/cesi-a-financni-gramotnost-horsi-je-jen-mexiko-a-slovensko/
2010	ČSOB	Finanční gramotnost v ČR	reprezentativní na populaci ČR	http://www.finance.cz/zpravy/finance/284649-csob-zmapovala-financni-gramotnost-v-cr-22-cechu-je-vysoce-financne-gramotnych-8-jsou-financni-nemluvnata/
2010	Ministerstvo financí ČR	Finanční gramotnost v ČR	reprezentativní na populaci ČR	https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/tiskove_zpravy_cnb/2010/download/20100831_hradil_mfTk_mereni_fin_gram.pdf
2010	OECD	OECD/INFE Evidence,	vzorky respondentů různých zemí	http://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/TrustFund2013_OECD_INFE_Fin_Lit_and_Incl_SurveyResults_by_Country_and_Gender.pdf
2007	Ministerstvo financí ČR	Finanční gramotnost v ČR	reprezentativní na populaci ČR	http://www.mfcr.cz/cs/oministerstvu/odborne-studie-a-vyzkumy/2012/vyzkumy-k-financni-gramotnosti-9406
2007	EVERS JUNG	Survey of financial literacy	vzorky respondentů různých zemí	http://ec.europa.eu/finance/finservices-retail/docs/capability/report_survey_en.pdf

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Tabulka 2 chronologicky zobrazuje dostupné provedené výzkumy finanční gramotnosti, které se uskutečnily na vzorku populace České republiky. V následujících odstavcích budou zveřejněna podrobná data přejata z vybraných provedených výzkumů.

Podle výsledků zveřejněného výzkumu ING Pojišťovny si Česká republika v mezinárodním měřítku finanční gramotnosti nestojí příliš dobře. Podle tohoto výzkumu patří Češi se svou znalostí financí do poslední trojice z dvanácti sledovaných zemí spolu se Slováký a Mexičany. Výsledky výzkumu náhodně vybraných 500 Čechů jsou podle Jiřího Vavroně (2014) šokující, přesto si 94% z nich myslí, že jsou finančně gramotní:

- Necelá polovina z nich si neumí správně spočítat úroky z půjčky.
- Jen čtvrtina českých domácností si sestavuje rodinný rozpočet.
- Jedna čtvrtina českých domácností si také netvoří rezervy a déle než 3 měsíce by bez příjmů vydržela jen polovina z nich.

Další průzkum z konce roku 2010 zpracovala agentura STEM/MARK, a.s. (2014) pro Ministerstvo financí České republiky. Výsledky výzkumu jsou celkem důvěryhodné, jelikož dotazník kompletně vyplnilo 1005 respondentů, kdy vzorek byl vybrán tak aby byla rovnoměrně zastoupena pohlaví, rozmezí věku, vzdělání a velikosti místa bydliště. Výsledky průzkumu upozorňují na následující:

- Své účty platí včas pouze 65% lidí.
- 23% lidí by své finance vložilo i do zjevně podezřelé banky.
- Jen třetina lidí zná rozdíl mezi zkratkami p. a. a p. m.
- Většinu účtenek si schovává pouze 37% občanů.
- Kreditní kartu aktivně využívá 24% lidí.
- Jen polovina respondentů zná rozdíl mezi kreditní a debetní kartou.

3 Finanční gramotnost v Polsku

Stejně jako Česká republika, je Polsko jedna z transformovaných ekonomik, která neměla mnoho času se vypořádat s demokracií a zároveň i nástrahami, které přináší. Z historického hlediska má Česká republika k Polsku velmi blízko a shodují se i v jiných rovinách, jako je finanční gramotnost. Z právního hlediska nemá Polsko, stejně jako Česká republika jednotnou právní úpravu finanční gramotnosti, nicméně je v Polsku také definováno a nastoleno mnoho zákonů, které se týkají správy osobních financí, ochrany spotřebitele a poskytování úvěrů.

3.1 Organizace podporující finanční gramotnost v Polsku

Největší podíl na zvyšování finanční gramotnosti v Polsku má ze státních orgánů Polská národní banka – Narodowy Bank Polski, která nechává vypracovávat analýzy a posudky finanční gramotnosti a usiluje o její zvyšování. Další institucí, která v Polsku zabezpečuje ochranu spotřebitelů a poskytuje rady z oblasti financí je Polský finanční úřad – Komisja Nadzoru Finansowego. Tyto dvě instituce spolupracují na rozvoji polské finanční gramotnosti občanů a vkládají do tohoto cíle nemalé finanční prostředky, například mezi lety 2002 až 2010 poskytla Polská národní banka přes 50 miliónů eur na finanční vzdělávání. Díky této investici byl založen projekt *From Class Desk to Cash Desk*, který finančně vzdělává mladé studenty středních škol, kdy se prostřednictvím virtuální hry dostávají do světa investic a peněz a pracují s vlastním rozpočtem. (Portal Edukacji Ekonomicznej, 2014)

Kantnerová (2013) tvrdí, že Polsko je jednou z nejméně aktivních zemí východní Evropy v oblasti finančního vzdělávání svých občanů. V roce 2010 bylo v Polsku do oblasti finančního vzdělávání zainteresováno více než 70 institucí, jež uspořádaly nebo vytvořily přes 100 finančně-vzdělávacích programů. Nicméně přes všechny snahy různých institucí se polští občané finančně vzdělávají prostřednictvím médií. Televize a rádia v Polsku vysílají různé seriály s tematikou finanční gramotnosti.

3.2 Výzkumy finanční gramotnosti realizované v Polsku

Zjištěná finanční gramotnost polských obyvatel není nijak vysoká. Z průzkumu OECD/INFE a Komisja Nadzoru Finansowego na široké škále respondentů z roku 2012 vyplývají následující fakta (USAID-FINREP, 2014):

- 55% Poláků si nesestavuje rodinný rozpočet.
- 23% Poláků nesleduje svou finanční situaci.
- 27% Poláků neplatí včas své účty.
- 38% Polákům nestačil v posledních dvanácti měsících jejich příjem na pokrytí všech výdajů.
- 40% Poláků si půjčuje peníze nebo jídlo od přátel a příbuzných, aby vyšli se svými měsíčními příjmy.
- Pouze 63% Poláků má bankovní účet.
- A pouze 25% Poláků vlastní kreditní karty a 18% Poláků má vedeno spořicí účty.

Z průzkumu dále vyplývá, že velmi nízkou finanční gramotnost mají lidé z nejhudších domácností. Tato teorie byla navíc potvrzena dalším výzkumem vedeným organizací Microfinance Centre a jejím mezinárodním projektem „Finanční gramotnost pro chudé“. Cílem tohoto projektu bylo mimo jiné zjistit, největší nedostatky ve znalosti finančního světa z pohledu nejhudšího obyvatelstva a ozřejmit jejich zacházení s financemi. Díky zpracování této studie byly identifikovány čtyři klíčové vzdělávací oblasti, které je nutné v Polsku rozvíjet (USAID-FINREP, 2014):

- Dlouhodobé finanční plánování.
- Pravidelné šetření a vypracovávání rodinného rozpočtu.
- Krizový management a rozumné výpůjčky.
- Základní informace o nabídce finančních služeb.

Na tyto, výše uvedené oblasti se od roku 2004 zaměřily polské finančně-vzdělávací instituce. Navíc dalším krokem k růstu finanční znalosti polských občanů je pravidelný každoroční výzkum „Týden šetření“ spadající pod Citi Handlowy, který zkoumá například přístupy Poláků k šetření nebo preference správy rodinných financí. (Kantnerová, 2013)

Pro doplnění zde bude uvedena opět tabulka s přehledy realizovaných výzkumů finanční gramotnosti v Polsku, kdy zde budou uvedeny výzkumy dostupné v anglickém jazyce.

Tabulka 3 - Přehled výzkumů finanční gramotnosti v Polsku

Rok	Realizátor výzkumu	Název výzkumu	Vzorek respondentů	Odkaz
2014	IBAF	Měření finanční gramotnosti studentů	polští studenti	http://ibaf.edu.pl/aktualnosci,Wiedza-Finansowa-Studentow.html
2012	OECD	Measuring Financial Literacy	vzorky respondentů různých zemí	http://www.oecd.org/finance/financial-education/49319977.pdf
2012	PISA	Výzkum finanční gramotnosti 15-letých studentů	vzorky respondentů základních škol různých zemí	http://www.oecd.org/pisa/keyfindings/PISA-2012-results-volume-vi.pdf
2012	Jihočeská univerzita v ČB –Fakulta pedagogická	Finanční gramotnost v České, Polské a Slovenské republice	329 studentů středních a vysokých škol	http://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/m/knihy/Financial_Literacy.pdf
2010	OECD	OECD/INFE EVIDENCE,	vzorky respondentů různých zemí	http://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/TrustFund2013_OECD_INFE_Fin_Lit_and_Incl_SurveyResults_by_Country_and_Gender.pdf
2007	EVERS JUNG	Survey of financial literacy	vzorky respondentů různých zemí	http://ec.europa.eu/finance/finserVICES-retail/docs/capability/report_survey_en.pdf

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

4 Finanční gramotnost v Maďarsku

Mnozí znají Maďarsko jako „zemi dluhů“ již od doby pádu komunistického režimu v roce 1989, kdy došlo k transformaci ekonomiky. V roce 2009 dokonce došlo v Maďarsku k tak vyhocené finanční situaci, že se Maďarsko ocitlo na hranici státního bankrotu, kdy zadluženost byla v neuvěřitelné výši 73% HDP a Maďaři z hrubé mzdy odváděli 54% jako daňové zatížení (Holop, 2009). Nicméně od roku 2013 začala maďarská ekonomika stoupat ode dna, když dle (Ministerstvo zahraničních věcí a evropských záležitostí Slovenskej republiky, 2014) zaznamenala roční nárůst HDP o 1,1% a v druhém čtvrtletí byla dokonce nejrychleji rostoucí ekonomikou v Evropské Unii, byl zaznamenán meziroční růst HDP 3,9 %, tento růst byl zapříčiněn expanzí průmyslu, zemědělství a stavebnictví.

Maďarsko nemá vypracované žádné konkrétní právní předpisy upravující finanční gramotnost, proto pro nastolení fungujících rámců finanční gramotnosti, tak jako ostatní země Visegrádské čtyřky, používá již fungující zákony a vládní nařízení, která jsou stále doplňována. Například Nařízení vlády 110/2012. (VI. 4), upravuje vzdělávání na základních a středních školách, přičemž by tyto školy měly usilovat o finanční vzdělávání svých žáků. (Jogtár, 2013)

4.1 Organizace podporující finanční gramotnost v Maďarsku

Finanční vzdělávání není ani v Maďarsku opomíjeno a do podpory finanční gramotnosti se zapojují jak státní, tak i soukromé instituce. Například Maďarská bankovní asociace, která ve spolupráci s Centrem pro studentské půjčky, Maďarskou centrální bankou (HCB), Maďarským úřadem pro finanční dohled (HFSA) a Maďarským úřadem pro ochranu hospodářské soutěže (HCA) založila v roce 2009 Fond pro finanční povědomí, který vede vzdělávací kampaně a ostatní pomocné aktivity pro rozvoj finanční gramotnosti Maďarů.

Již v roce 2006 státní orgány včetně Ministerstva financí Maďarska ustanovily čtvrtletní fórum, které spolupracuje na rozvoji finančního vzdělávání, které schválilo například finanční vzdělávací program na středních školách. (EBF Report on financial literacy, 2009)

4.2 Výzkumy finanční gramotnosti realizované v Maďarsku

Dohledání relevantních informací o finanční gramotnosti v Maďarsku je velice obtížné, jelikož není k dispozici žádný oficiální maďarský průzkum v anglickém jazyce. OECD zpracovala průzkum finanční gramotnosti na vzorku velkém vždy téměř tisíc respondentů v každé analyzované zemi. Do průzkumu OECD začlenila 12 různých zemí včetně Maďarska, proto centrální údaje o finanční gramotnosti této země budou čerpány z průzkumu OECD (2013).

Na základě tohoto průzkumu bylo zjištěno, že:

- Pouze 27% Maďarů v roce 2012 aktivně spořilo. Pro srovnání v České republice to bylo 72% a v Polsku 51%.
- Na druhou stranu měli Maďaři největší procento správných odpovědí v oblasti znalosti finančních pojmů, zde překonali i Němce, Čechy a Poláky.
- Pouze 31% Maďarů si sestavuje rodinný rozpočet.
- 8% Maďarů uvedlo, že se nikdy nezabývá svými vlastními financemi.
- Celých 14 % Maďarů si v roce 2012 půjčilo, aby uhradilo měsíční poplatky, v České republice je to 11 %, ale v Polsku až 21 %.

I v této podkapitole bude pro přehlednost umístěna tabulka s přehledy výzkumů finanční gramotnosti realizovaných v Maďarsku, které jsou zveřejněny v anglickém jazyce.

Tabulka 4 - Výzkumy finanční gramotnosti v Maďarsku

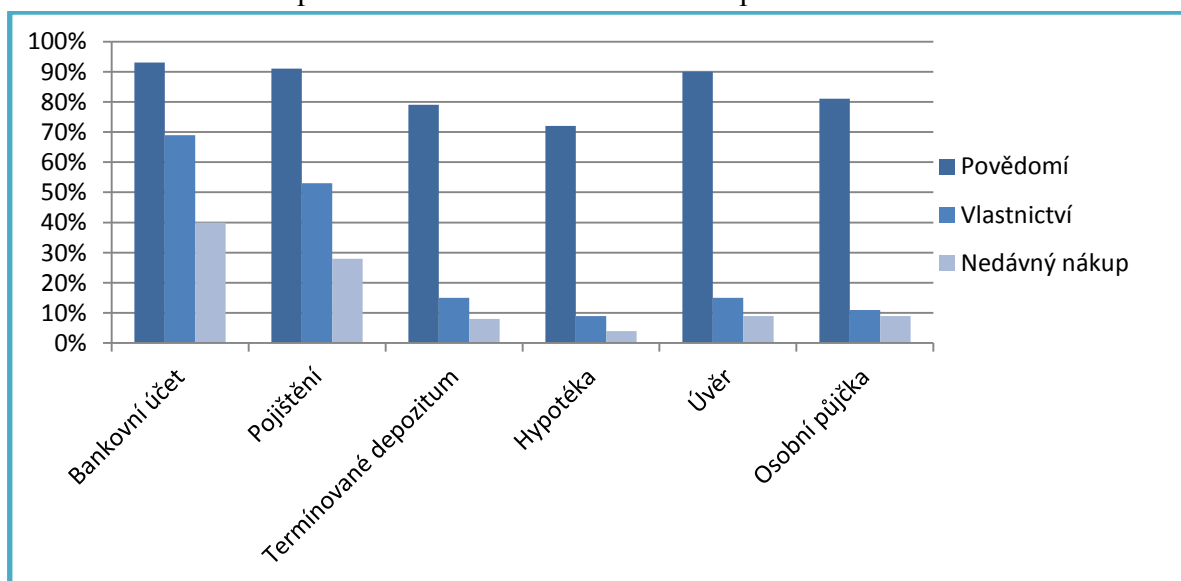
Rok	Realizátor výzkumu	Název výzkumu	Vzorek respondentů	Odkaz
2012	OECD	Measuring Financial Literacy	vzorky respondentů různých zemí	http://www.oecd.org/finance/financial-education/49319977.pdf
2012	PISA	Výzkum finanční gramotnosti 15-letých studentů	vzorky respondentů základních škol různých zemí	http://www.oecd.org/pisa/keyfindings/PISA-2012-results-volume-vi.pdf
2011	Magyar Nemzeti Bank	Průzkum finanční gramotnosti	vzorek maďarských občanů	http://www.mnb.hu/Penzugyi_kultura/kutatasok/penzgyi-kultura-alapkutatas
2010	OECD	OECD/INFE EVIDENCE,	vzorky respondentů různých zemí	http://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/TrustFund2013_OECD_INFE_Fin_Lit_and_Incl_SurveyResults_by_Country_and_Gender.pdf
2007	EVERS JUNG	Survey of financial literacy	vzorky respondentů různých zemí	http://ec.europa.eu/finance/finser-vices-retail/docs/capability/report_survey_en.pdf

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Podle údajů Maďarské národní banky (Magyar Nemzeti Bank) se zadlužení maďarských domácností na konci roku 2013 stále zvyšuje, celých 18,83% všech úvěrů je dlouhodobě nesplácených. Například za rok 2013 u půjček na osobní automobily selhalo 52% úvěrů a 44% z nich je ve více než roční prodlevě splatnosti. Magyar Nemzeti Bank uvádí, že počet nesplácených úvěrů v domácí měně klesl, ale narostl počet nesplácených úvěrů v případě cizích měn. (Richard Field - TBB, 2014)

Na následujícím grafu jsou vyobrazena statistická data, na kterých lze pozorovat povědomí a držení finančních prostředků mezi maďarskými občany. Z grafu se dá usuzovat o velmi dobrém povědomí Maďarů o finančních produktech. Zajímavé je poměrně malé procentní zastoupení vlastnictví úvěrů a jiných půjček, nicméně data v následujícím grafu jsou srovnatelná s údaji zjištěných v České republice. Stejně procentní zastoupení jako v České republice má Maďarsko i ve vlastnictví běžných bankovních účtů.

Obrázek 5 – Statistika povědomí a vlastnictví finančních produktů v Maďarsku

Zdroj: Vlastní zpracování dle OECD b (2013)

5 Finanční gramotnost na Slovensku

Na Slovensku ustanovila vláda podobná zákonná opatření k ošetření finanční gramotnosti jako vláda České republiky. V platnosti jsou následující normy (MŠVVŠ, 2014):

- Uznesenie vlády SR č. 447 z 2. júla 2008 – Tímto usnesením byl schválen návrh Národní strategie ve finanční oblasti a managementu osobních financí.
- Uznesenie vlády SR č. 661 z 13. novembra 2013 – Tímto usnesením ukládá vláda Slovenské republiky Ministerstvu školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky zakomponovat finanční gramotnost do osnov základních a středních škol.

5.1 Organizace podporující finanční gramotnost na Slovensku

Největší zprostředkovatel informací o finanční gramotnosti na Slovensku je bezpochyby Ministerstvo financí Slovenskej republiky, které se zaslouhuje o šíření finanční gramotnosti a aktivně se podílí na její podpoře. Další státní institucí, která zajišťuje šíření finanční gramotnosti je Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, který stojí za zpracováním programu Národní štandard fináčnej gramotnosti z roku 2008. Tento štandard definuje jaké informace a znalosti musí pedagogové a studenti ovládat, aby mohli bezproblémově řídit své finance. (MŠVVŠ, 2014)

Národní štandard fináčnej gramotnosti definuje finanční gramotnost jako „*schopnosť využívať poznatky, zručnosti a zkušenosti k efektívnému řízení vlastních finančních zdrojů s cílem zajistit celoživotní finanční zabezpečení sebe a svojí domácnosti.*“ (MŠVVŠ b, 2014)

Samozřejmě tak jako v ostatních zemích se do finančního vzdělávání zapojují také soukromé podniky, většinou banky a jiné finanční instituce. Jednou z nejdůležitějších soukromých organizací podporující finanční gramotnost Slováků je Slovenska bankovna asociácie, která například v roce 2007 provedla celorepublikový průzkum finanční gramotnosti obyvatel. Z výsledků tohoto výzkumu vyplývá, že největšího indexu dosažení správných odpovědí, podle kterého byly zpracovány výsledky výzkumu, dosáhly osoby s vysokoškolským vzděláním, poté osoby se středoškolským vzděláním s maturitou, dále lidé se středoškolským vzděláním a nejhůře dopadli lidé pouze se základním vzděláním. (Kantnerová, 2013)

5.2 Výzkumy finanční gramotnosti realizované na Slovensku

Tato podkapitola bude věnována výzkumům finanční gramotnosti na Slovensku, které proběhly mezi lety 2007 – 2014. Pro přehlednost byly jednotlivé výzkumy zaznamenány do následující tabulky:

Tabulka 5 - Výzkumy finanční gramotnosti na Slovensku

Rok	Realizátor výzkumu	Název výzkumu	Vzorek respondentů	Odkaz
2014	Prešovská univerzita v Prešove	Analýza úrovně finanční gramotnosti a finanční situace obyvatelův východního Slovenska	320 respondentů z východního Slovenska	http://www.derivat.sk/files/2014%20financne%20trhy/Okt_2014_FT_AnalyzaUrovne%20fin.%20gramotnosti_Vravec.pdf
2014	Junior Achievement Slovensko	Prieskum finančnej gramotnosti	251 respondentů ze základních a středních škol	http://www.viacakopeniaze.sk/showdoc.do?docid=2927
2013	Partners	Finančné správanie slovákov	734 respondentů nad 18 let	https://www.partnersgroup.sk/dve-tretiny-slovakov-ziju-na-hranici-financneho-kolapsu-domacnosti
2012	PISA	Výzkum finanční gramotnosti 15-letých studentů	vzorky respondentů základních škol různých zemí	http://www.oecd.org/pisa/keyfindings/PISA-2012-results-volume-vi.pdf
2012	Junior Achievement Slovensko	Viac ako peniaze	1093 Slováků ve věku od 13 do 57 let	http://www.viacakopeniaze.sk/showdoc.do?docid=4425
2012	Jihočeská univerzita v ČB –Fakulta pedagogická	Finanční gramotnost v České, Polské a Slovenské republice	329 studentů středních a vysokých škol	http://www.pf.jcu.cz/sstru/katedry/m/knihy/Financial_Literacy.pdf
2011	ING Pojišťovna	Finanční gramotnost	vzorek respondentů z 12 zemí	http://www.investuje.me.cz/cesi-a-financni-gramotnost-horsi-je-je-mexiko-a-slovensko/
2007	Slovenská bankovní asociácia	Finančná gramotnosť na Slovensku 2007	1107 respondentů	http://www.sbaonline.sk/sk/presscentrum/aktuality/financna-gramotnost-na-slovensku-2007.html
2007	EVERS JUNG	Survey of financial literacy	vzorky respondentů různých zemí	http://ec.europa.eu/finance/finservices-retail/docs/capability/report_survey_en.pdf

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Při porovnání výsledků některých zmíněných výzkumů lze konstatovat, že Slováci nemají pouze srovnatelný přístup k finanční gramotnosti jako Češi, ale dosahují i přibližně stejné úrovně finanční gramotnosti. Slovenská nadace PARTNERS zpracovala v roce 2013 průzkum finanční gramotnosti na 734 respondentech ve věku od osmnácti let. Jedna z nejpřekvapivějších zjištění průzkumu byla tato (Partners, 2013):

- Tři čtvrtiny Slováků vůbec neplánují finance své domácnosti.
- Necelá polovina Slováků nemá přehled o výdajích své domácnosti.
- Dostatečnou finanční rezervu si tvoří pouze 15% Slováků.
- Každý desátý Slovák využije při přechodném nedostatku peněz nebankovní instituci.

Výsledky dalšího průzkumu zpracovaného ING Životnou poist'ovňou a.s. v roce 2012 přináší zajímavý pohled na zdatnost Slováků ve finanční gramotnosti. Ačkoli si podle výzkumů třetina Slováků myslí, že jejich znalosti světa financí jsou dostačující, průzkum dokazuje pravý opak, kdy Slováci v průzkumu 12 světových zemí skončili na posledním místě. Pouze 37% z nich si například dokázalo správně spočítat úroky. (ING Životná poist'ovňa, 2015) Nicméně v tomto průzkumu nedopadla dobře ani Česká republika, jak dokazuje následující obrázek.

Obrázek 6 – Výsledky průzkumu finanční gramotnosti 12 zemí

Zdroj: ING Životná poist'ovňa (2015)

Na Obrázku 6 jsou zanesena procenta úspěšnosti jednotlivých analyzovaných zemí. Největší procento úspěšnosti zaznamenali Japonci a Indové. Na opačné, neúspěšné, straně grafu můžeme nalézt zmiňovanou Českou republiku, Mexiko a Slovensko. Poměrně uspokojivě

oproti dalším zemím Visegrádské čtyřky dopadlo Polsko s 27% úspěšností odpovědí respondentů.

Zajímavé informace poskytují výsledky studie finanční gramotnosti zpracované Fakultou ekonomiky a managementu v Nitře. Dle Kantnerové (2013) se v září roku 2012 tato instituce rozhodla provést výzkum finanční gramotnosti i mezi studenty bakalářského studia ekonomických a neekonomických oborů vysokých škol. Do výzkumu bylo zapojeno 78 studentů prezenčního studia neekonomického oboru a 109 studentů prezenčního studia ekonomického oboru. Z konečného porovnání výsledků se dospělo ke zjištění, že existuje pouze nepatrný rozdíl mezi stupněm finanční gramotnosti zjištěné u studentů neekonomických oborů slovenských vysokých škol a mezi studenty ekonomických oborů. Jako měřítko rozdílů byl určen index finanční gramotnosti zjištěný podle vzorce:

$$1 - FiG = \frac{\text{Počet správných odpovědí všech respondentů}}{\text{Počet hodnocených otázek} \times \text{počet respondentů}} \quad (1)$$

Takto zjištěný index vyšel u respondentů z ekonomických fakult v hodnotě 0,76 a u neekonomických oborů v hodnotě 0,73. Nejvíce rozdílů mezi správnými a nesprávnými odpověďmi bylo identifikováno u otázek týkajících se RPSN – roční procentní sazby nákladů. V tomto ohledu značně převažovaly správné odpovědi z ekonomických oborů vysokých škol.

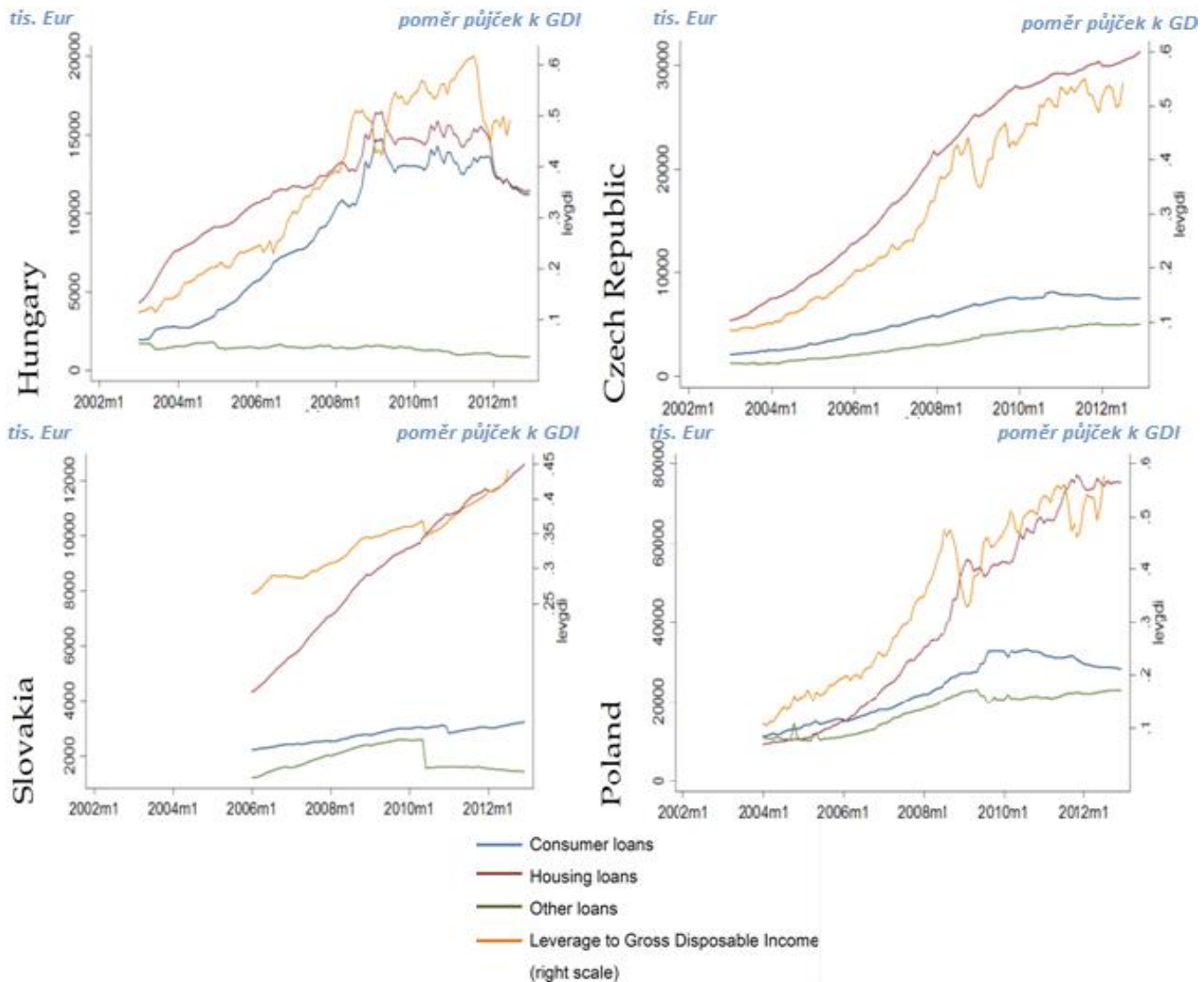
6 Porovnání finančních indikátorů zemí

Visegrádské čtyřky

Vývoj a stupeň finanční gramotnosti je úzce spojen s vývojem finančně-ekonomických ukazatelů dílčích zemí. Je jisté, že o stupni finančního vzdělání vypovídá například zadluženost domácností, přístup k platební morálce, možnost úpadků domácností, procento insolvencí nebo i procento nařízených exekucí.

V následujících grafech je zanesena velikost půjček domácností v jednotlivých zemích Visegrádské čtyřky.

Obrázek 7 – Velikost půjček domácností v jednotlivých zemích Visegrádské čtyřky

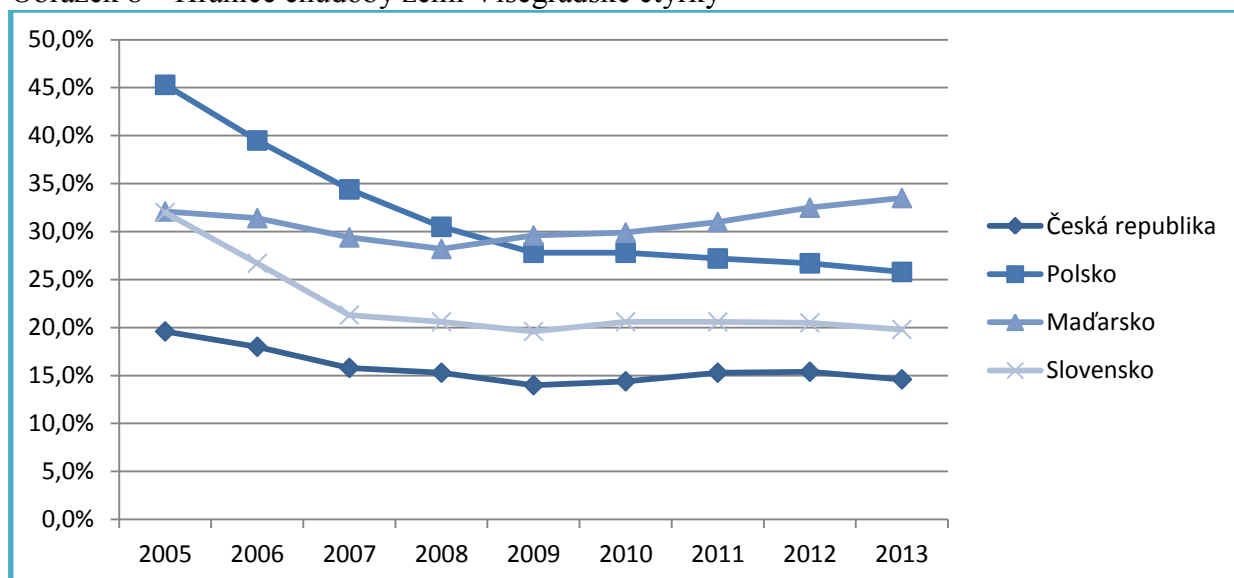

Zdroj: (Chmelar, 2013, s. 25-27)

Výše uvedené grafy zobrazují jednak míru zadlužení zákaznických půjček, úvěrů na bydlení a dalších úvěrů v tisících Eur (v levé části grafu), a jednak také poměr těchto dluhů k hrubému disponibilnímu důchodu jednotlivých zemí (v pravé části grafu). Z jednotlivých grafů lze vyčíst, že celkově nejnižší je zadlužení slovenského obyvatelstva, a to i vzhledem k poměru k hrubému disponibilnímu důchodu, naopak největším zadlužením se v roce 2012 potýkalo Polsko. Ovšem procentní výše úvěrů Maďarska a České republiky se Polsku velmi blíží. Nejvyšší rostoucí tendenci vykázaly ve všech analyzovaných zemích úvěry na bydlení, které například mezi lety 2012 a 2013 v České republice dosáhly výše 30 000 000 Eur.

Dalším indikátorem finanční gramotnosti je zcela určitě riziko dosažení tzv. hranice chudoby. V analyzovaných zemích Visegrádské čtyřky můžeme u tohoto ukazatele pozorovat relativně velké rozdíly.

Obrázek 8 – Hranice chudoby zemí Visegrádské čtyřky

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015 dle Eurostat(2015)

Z výše uvedeného grafu vyplývá fakt, že Česká republika, se 14 %, má ze všech čtyřech zemí nejnižší procento rizika chudoby. Naopak v roce 2013 nejvyšší procento zaznamenalo Maďarsko, kdy od roku 2008 můžeme sledovat pozvolný nárůst rizikovosti úpadků domácností. Příčinu tohoto nárůstu můžeme pravděpodobně hledat ve výše zmiňované krizi, která Maďarsko zasáhla. Můžeme tedy konstatovat, že více než třetina maďarského obyvatelstva mohla být ohrožena chudobou. Opačný (klesající) trend můžeme pozorovat u Polska a Slovenska. Velký skok od roku 2005 zaznamenalo právě Polsko, kdy se hranice rizika chudoby snížila o 20%.

7 Výzkum finanční gramotnosti v České republice

Praktická část diplomové práce je zaměřena na výzkum a analýzu finanční gramotnosti studentů vysokých škol v České republice. Primárním zdrojem dat pro hodnocení finanční gramotnosti se stane vlastní dotazníkové šetření realizované Fakultou ekonomickou Západočeské univerzity v Plzni v rámci projektu „*V4 Scientific Centers for the Enhancement of Financial Literacy and Entrepreneurship Education*“ (Fakulta ekonomická ZČU, 2015). Výsledky tohoto šetření budou dále komparovány a posuzovány v souvislosti s jinými existujícími výzkumy a jejich předpoklady a závěry.

Jedním z těchto vybraných výzkumů je studie Vysoké školy ekonomické v Praze s názvem „*Financial Literacy of University Students: Methodology and Results of an Online Survey*“. (Křížek, 2012) Hlavní myšlenka tohoto výzkumu byla ta, že studenti vysokých škol mají vyšší finanční gramotnost než lidé s nižším dosaženým vzděláním a mohou se tak o své znalosti podělit a poskytovat rady z oblasti financí ostatním. Tato hypotéza byla potvrzena výsledkem, který tvrdí, že více než 59% respondentů bylo alespoň jednou osloveno s žádostí o finanční radu. Výzkum proběhl na více než 2000 studentech, kteří vyplňovali online dotazníky, ve kterých se vyskytlo znění osmi stejných otázek, jako v doporučeném dotazníku OECD, jehož struktura je výše uvedena.

Zároveň bylo zkoumáno, zda studenti ekonomických oborů vysokých škol mají vyšší finanční gramotnost než studenti neekonomických oborů. Tato domněnka byla potvrzena procentem správných odpovědí. U ekonomických oborů vysokých škol bylo procento správných odpovědí respondentů 57% a u neekonomických oborů to bylo pouze 51%. Podle socio-demografického rozdělení pak dopadly nejhůře ženy z neekonomických oborů vysokých škol s procentem úspěšnosti 48%.

Dle tohoto provedeného výzkumu byl stanoven předpoklad standardu finanční gramotnosti studentů vysokých škol, kdy **v dotazníku finanční gramotnosti by alespoň 10% vysokoškolských studentů mělo odpovědět alespoň na 75 % otázek správně, a zároveň by více než 10% z nich nemělo mít méně jak 30 % správných odpovědí.** (Křížek, 2012) Tento předpoklad bude ověřován i na výsledcích dotazníkového šetření realizovaného v rámci již zmíněného výzkumného projektu „*V4 Scientific Centers for the Enhancement of Financial Literacy and Entrepreneurship Education*“.

7.1 Respondenti dotazníkového šetření Fakulty ekonomické ZČU

Respondenty dotazníkového šetření realizovaného Fakultou ekonomickou Západočeské univerzity v Plzni (Fakulta ekonomické ZČU, 2015) byli primárně studenti jednotlivých zúčastněných univerzit, kdy tento výzkumný vzorek byl obohacen o část vysokoškoláků z jiných vysokých škol. V České republice respondenty představují studenti Západočeské univerzity v Plzni a dále pak studenti ČVUT v Praze. Struktura respondentů byla následující:

Tabulka 6 – Struktura respondentů dotazníku finanční gramotnosti

Údaje o respondentech		Počty respondentů
Věk	18-20 let	223
	21-25 let	349
	26-30 let	15
	30-57 let	13
Pohlaví	Žena	424
	Muž	176
Ročník studia	První ročník bakalářského studia	188
	Druhý ročník bakalářského studia	179
	Třetí ročník bakalářského studia	96
	První ročník magisterského studia	65
	Druhý ročník magisterského studia	72
Zaměření	Ekonomické	300
	Neekonomické	300

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Uvedená tabulka tedy mapuje demografické údaje všech respondentů dotazníku. Primárním cílem bylo dosažení poměru 1:1 mezi ekonomickými a neekonomickými zaměřeními vysokých škol. Dalšími početně poměrně vyrovnanými skupinami respondentů byli respondenti ve věku do 20 a nad 20 let. Další analýzou údajů o respondentech bylo zjištěno, že ženy byly ve výzkumu zastoupeny 70 % a muži 30 %. A dále se výzkumu zúčastnilo nejvíce studentů z druhých ročníků vysokých škol.

Pro přesnější rozložení respondentů v ekonomických a neekonomických oborech bude uvedena další tabulka zobrazující počty studentů v závislosti na rozložení ekonomických a neekonomických oborů v různých ročnících vysokých škol. Z následující tabulky je vidět,

že poměry studentů, s výjimkou třetího ročníku bakalářského studia, jsou v rámci jednotlivých zaměření vysokých škol, vyrovnané.

Tabulka 7 – Struktura respondentů dotazníku dle zaměření studia

Ročník studia	Zaměření	Počty respondentů
První ročník bakalářského studia	Ekonomické	95
	Neekonomické	93
Druhý ročník bakalářského studia	Ekonomické	94
	Neekonomické	85
Třetí ročník bakalářského studia	Ekonomické	27
	Neekonomické	69
První ročník magisterského studia	Ekonomické	38
	Neekonomické	27
Druhý ročník magisterského studia	Ekonomické	46
	Neekonomické	26

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Do projektu se tedy zapojilo celkem 600 studentů, kteří mohli využít možnosti vyplnění dotazníku na internetu, pomocí nástroje docs.google.com nebo, jak tomu bylo ve většině případů, vyplnili dotazník v papírové formě. Cílem bylo naplnění vzorku 600 respondentů, lze tedy konstatovat, že tento cíl se podařilo splnit. Další podmínkou projektu bylo rovnoměrné rozložení respondentů v rovině ekonomických a neekonomických oborů studia, tento cíl se rovněž podařilo naplnit.

7.2 Vyhodnocení výsledků dotazníkového šetření

V části dotazníku zaměřené na finanční gramotnost respondenti odpovídali celkem na deset otázek s možnostmi výběru. Otázky byly sestaveny na základě dohody realizátorů projektu, kdy vzorem pro sestavení dotazníku byl doporučený dotazník finanční gramotnosti zmíněný výše.

Předmětem zkoumání u každé otázky je mimo jiné i poměr správných odpovědí studentů ekonomických a neekonomických oborů škol a také mezi bakalářským a magisterským studiem. Rozdíl mezi těmito výstupy bude v procentním podílu z celku. V oblasti rozdělení respondentů na ekonomické a neekonomické obory budou díky rovnoměrnému rozložení studentů, data odčítána z celkového počtu odpovědí. U rozdělení respondentů podle stupně vysokoškolského vzdělání tímto způsobem již nebylo možné postupovat, díky různému počtu respondentů bakalářského a magisterského studia 463 ku 127. Proto byla procenta

správných odpovědí vztažena vždy k celkovému počtu osob v jednotlivém stupni vysokoškolského vzdělání. Tak lze dobře identifikovat, zda poměrně více respondentů z magisterského studia odpovědělo vícekrát dobře, než poměrně respondentů z bakalářského studia.

Jako další předmět zkoumání u každé otázky bylo zvoleno porovnání správných odpovědí mužů a žen a dále porovnání správných odpovědí respondentů z hlediska věkového rozložení.

Otázka první

Pan Adam uložil € 10.000 do banky po dobu dvou let. Jestliže roční úroková sazba je 10 % a úrok je připisován každý rok, kolik bude mít pan Adam na účtu po dvou letech?

A) € 11,000

B) € 12,000

C) € 12,100

D) Nevím

Tato otázka měla otestovat respondentovu znalost výpočtu úroků a následně i celkové výše jistiny při uložení v bance. Správné řešení otázky vychází z postupu složeného úročení, které můžeme definovat dle Randové (2007) vzorcem:

$$K_n = K_0 * (1 + i)^n \quad (2)$$

K_n = výše kapitálu na konci n – tého roku

K_0 = výše původně vloženého kapitálu

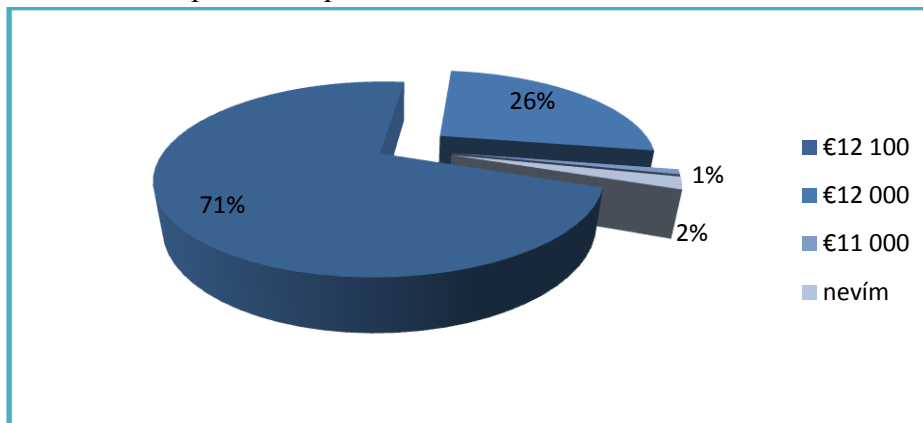
i = velikost úrokové sazby

n = počet let úročení

Pokud respondent počítal výši jistiny výše uvedeným způsobem, došel k výsledku, že pan Adam bude mít na účtu po dvou letech € 12 100. Základy finanční matematiky jsou na středních školách zařazovány v povinné výuce posloupností a řad. Základní součástí finanční matematiky je výpočet složeného úročení, který by měl teoreticky tedy znát každý absolvent střední školy. Jak ale v následujícím grafu bude možno vysledovat, ne všichni respondenti počítali výši konečné částky správným způsobem. Z druhé nejčastější odpovědi respondentů vyplývá, že řada z nich uvažovala pro výpočet pouze jednoduché úročení, takže se dopočítali k částce pouze € 12,000. Řada respondentů si tedy neuvědomila, že při uložení peněz v bance je nutné počítat s pohyblivou částkou připisovaných úroků, nicméně to, že

výše úroků není v této situaci konstantní, by respondenti měli znát již ze střední školy. V následujícím grafu budou uvedeny četnosti odpovědí respondentů.

Obrázek 9 – Odpovědi respondentů na otázku z oblasti úročení vkladů

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Z výše uvedeného grafu lze vyčíst, že 71 % respondentů odpovědělo na otázku správně. Dalších 26 % z nich zvolilo odpověď € 12 000, pouze 1 % respondentů zvolilo odpověď € 11 000, zbytek respondentů na otázku nedokázal odpovědět.

Hlubší analýzou správných odpovědí dospějeme k následujícím přehledům:

Tabulka 8 – Přehled odpovědí dle zaměření studia

Odpověď	Zaměření	Četnosti	Procentní podíl odpovědí
€11 000	ekonomické	1	0,17 %
	neekonomické	4	0,67 %
€12 000	ekonomické	66	11,00 %
	neekonomické	89	14,83 %
€12 100	ekonomické	228	38,00 %
	neekonomické	201	33,50 %
nevím	ekonomické	5	0,83 %
	neekonomické	6	1,00 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Tabulka 9 - Přehled odpovědí dle stupně vysokoškolského studia

Odpověď	Stupeň vysokoškolského studia	Procentní podíl odpovědí
€11 000	bakalářské	0,65 %
	magisterské	0,43 %
€12 000	bakalářské	28,60 %
	magisterské	16,30 %
€12 100	bakalářské	68,39 %
	magisterské	82,22 %
nevím	bakalářské	2,37 %
	magisterské	0,74 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

U první otázky správnou odpověď zvolilo dle předpokladu o 5 % více respondentů s ekonomickým zaměřením oboru studia. Nicméně rozdíl není nijak zásadní pro usuzování závěrů, k tomu je třeba analýza všech otázek dotazníku. Zároveň lze identifikovat, že v přepočtu na osoby odpovědělo 82 % respondentů z navazujícího magisterského studia na otázku správně. U bakalářského studia to bylo pouhých 68 %. Obdobné výsledky lze očekávat i u dalších otázek dotazníku.

Pro komplexnost budou ještě u každé otázky uvedeny dvě tabulky, které doplní informace o struktuře odpovědí z hlediska různých pohlaví a věkových skupin.

Tabulka 10 – Odpovědi dle pohlaví

Odpověď	Pohlaví	Četnosti
€11 000	žena	1,18 %
	muž	0,00 %
€12 000	žena	30,42 %
	muž	14,77 %
€12 100	žena	66,04 %
	muž	84,09 %
nevím	žena	2,12 %
	muž	1,14 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Tabulka 11 – Správné odpovědi dle věku

Věk	Úspěšnost
18-20 let	62,33 %
21-25 let	76,79 %
26-30 let	100,00 %
30 a více let	100,00 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Z tabulek je vidět, že muži na první otázku odpovídali z 18 % lépe, než ženy a správnou odpověď volilo také 100 % respondentů ve věku 26 a více let. S postupným věkem se procentní správnost odpovědí zvyšovala. Je ale nutné uvést, že v posledních dvou věkových skupinách bylo zahrnuto pouze minimum respondentů, proto je zde možnost vysoké odchylky.

Otázka druhá

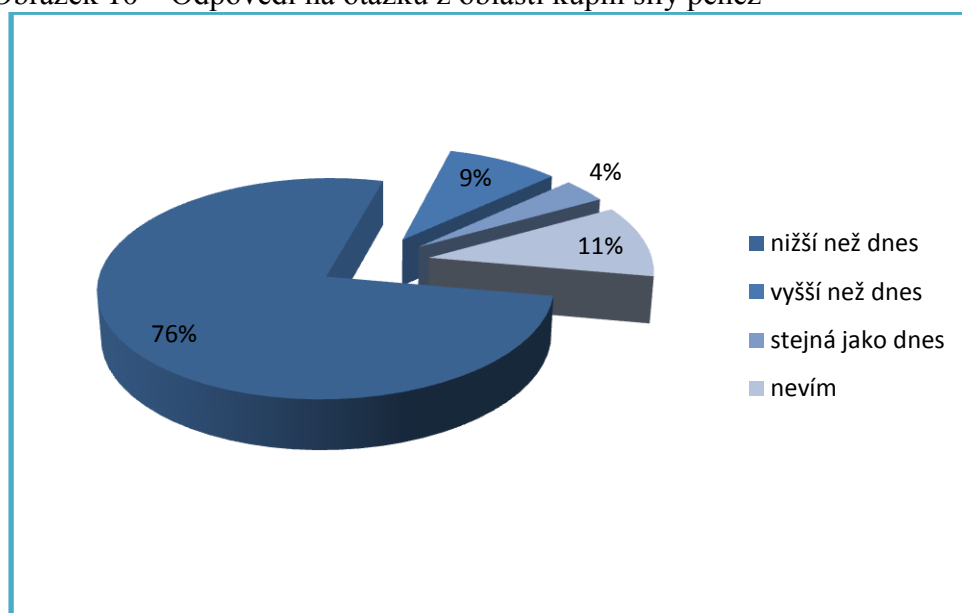
Banka poskytla panu Johnovi 3% úrok za rok na termínovaném vkladu. Pokud očekávaná inflace činí 5%, jaká bude kupní síle jeho úspor po 12 měsících?

- A) vyšší než dnes
- B) stejná jako dnes
- C) nižší než dnes
- D) nevím

Druhá otázka měla ověřit respondentovu orientaci v kupní síle peněz. Pro spotřebitele je totiž velmi důležité uvědomit si, zda se mu vyplatí si při rostoucí inflaci uložit peníze na termínovaném vkladu. Pokud spotřebitel zná alespoň definici inflace, měl by logickým úsudkem dojít k závěru, že pokud klesne kupní síla peněz o 5% a banka nabízí úrok pouze 3%, úspory pana Johna budou po 12 měsících **nižší než dnes**.

Jak vyplývá z následujícího grafu, odpovědi na otázku týkající se inflace, se mezi respondenty liší, přesto však převládá procento správných odpovědí.

Obrázek 10 – Odpovědi na otázku z oblasti kupní síly peněz

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Graf znázorněný na Obrázku 10, zobrazuje četnosti odpovědí respondentů, kdy stejně jako v předchozí otázce převládala se 76 % správná odpověď. 9 % respondentů odpovědělo naopak, že výnos z termínovaného vkladu bude po dvou letech vyšší než dnes. Celkem 4 % respondentů si myslí, že výnos z vkladu by byl stejný jako dnes a 11 % respondentů nevědělo odpověď.

V Tabulce 12 jsou opět zaneseny hodnoty četností odpovědí respondentů dle zaměření a v Tabulce 13 pak dle stupně vysokoškolského studia.

Tabulka 12 - Přehled odpovědí na otázku o inflaci

Odpověď	Zaměření	Četnosti	Procentní podíl odpovědí
nevím	ekonomické	17	2,83 %
	neekonomické	47	7,83 %
nižší	ekonomické	252	42,00 %
	neekonomické	206	34,33 %
vyšší	ekonomické	18	3,00 %
	neekonomické	37	6,17 %
stejná	ekonomické	13	2,17 %
	neekonomické	9	1,50 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Tabulka 13 - Přehled odpovědí dle stupně vysokoškolského studia

Odpověď	Stupeň vysokoškolského studia	Procentní podíl odpovědí
nevím	bakalářské	12,26 %
	magisterské	1,51 %
nižší	bakalářské	74,84 %
	magisterské	81,48 %
vyšší	bakalářské	10,11 %
	magisterské	5,93 %
stejná	bakalářské	2,80 %
	magisterské	6,67 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Druhá otázka už vyvolala větší rozdíl mezi správnými odpověďmi respondentů z různých oborů studií a z Tabulky 12 lze vyzorovat, že respondenti z neekonomických oborů studií odpověděli z 15,5 % na otázku špatně, ti z ekonomického zaměření pouze z 8 %. Z pohledu rozdělení respondentů na bakalářská a magisterská studia opět můžeme pozorovat vyšší procentuální správnost u odpovědí studentů magisterského studia. Další dvě tabulky vztahující se k druhé otázce znázorňují opět vyšší procento správně zvolené odpovědi u mužů a rostoucí procentní úspěšnost volby správné odpovědi s rostoucím věkem respondentů.

Tabulka 14 – Odpovědi dle pohlaví

Odpověď	Pohlaví	Četnosti
nevím	žena	12,50 %
	muž	6,25 %
nižší	žena	71,93 %
	muž	86,93 %
vyšší	žena	11,08 %
	muž	4,55 %
stejná	žena	4,25 %
	muž	2,27 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Tabulka 15 - Správné odpovědi dle věku

Věk	Úspěšnost
18-20 let	74,44 %
21-25 let	76,22 %
26-30 let	86,67 %
30 a více let	100,00 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Otázka třetí

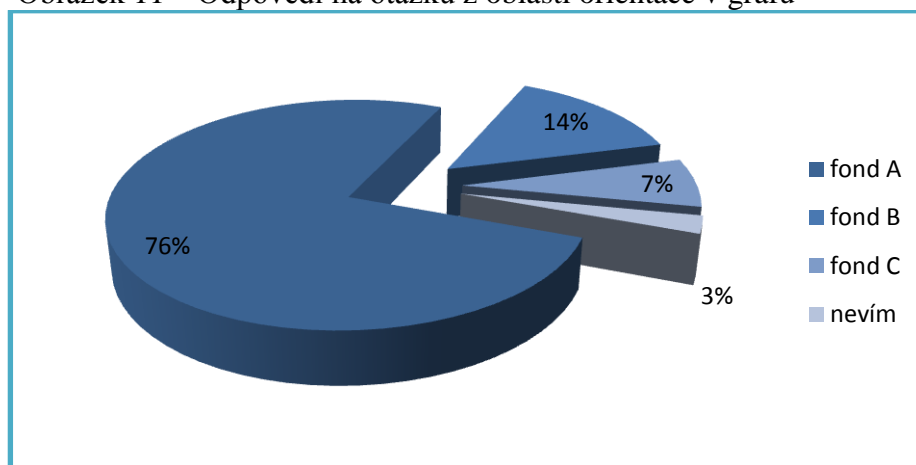
Následující graf zobrazuje výnosy tří podílových fondů a jejich změny v průběhu let. Který fond měl nejvyšší výnos po 4 letech?

- A) fond A
- B) fond B
- C) fond C
- D) nevím

Třetí otázka měla za cíl zjistit, jak respondenti dokážou vyčíst data z klasického spojnicového grafu. Při zodpovídání otázky bylo důležité si uvědomit, že je respondent dotazován na výnos z fondu po 4 letech, ne po 7, což je poslední bod grafu. Správná odpověď na otázku číslo tři je, že nejvyšší výnos po čtyřech letech má fond A, a to asi € 12 500. Ve většině případů respondenti zvolili správnou odpověď, přesto si řada respondentů si zřejmě neuvědomila, že má výnosy z fondů porovnat ve čtvrtém bodě grafu. Těžko se ale vysvětluje, jak respondent postupoval, pokud zvolil odpověď C. Asi jediné vysvětlení, je to, že si respondent špatně přečetl zadání otázky. Pokud bude sledován vývoj výnosu fondu C, je evidentní, že v porovnání s fondem A, a fondem B má až do šestého roku značně nižší výnos. Až v sedmém roce výnosy fondu A rapidně klesnou a výnosy fondu C naopak vzrostou. Nicméně ani tak není fond C na konci sedmého roku nejvýhodnější. Odpovědi respondentů zaznamenává následující graf.

Obrázek 11 – Odpovědi na otázku z oblasti orientace v grafu

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Tak jako v předchozích grafech, přibližně tři čtvrtiny respondentů zvolili odpověď „fond A“. Druhou nejčastěji užitou odpovědí byl „fond B“, který zvolilo 14 % respondentů. „Fond C“ by zvolilo 7 % respondentů a 3 % z nich nebylo schopno určit správnou odpověď.

Porovnání odpovědí z hlediska ekonomického a neekonomického zaměření studia a stupně vysokoškolského vzdělání je opět zaneseno do následujících tabulek.

Tabulka 16 - Přehled odpovědí dle zaměření studia

Odpověď	Zaměření	Četnosti	Procentní podíl odpovědí
fond A	ekonomické	235	39,17 %
	neekonomické	223	37,17 %
fond B	ekonomické	45	7,50 %
	neekonomické	40	6,67 %
fond C	ekonomické	18	3,00 %
	neekonomické	24	4,00 %
nevím	ekonomické	2	0,33 %
	neekonomické	13	2,17 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Tabulka 17 - Přehled odpovědí dle stupně vysokoškolského studia

Odpověď	Stupeň vysokoškolského studia	Procentní podíl odpovědí
fond A	bakalářské	76,34 %
	magisterské	76,30 %
fond B	bakalářské	13,12 %
	magisterské	17,78 %
fond C	bakalářské	7,53 %
	magisterské	5,19 %
nevím	bakalářské	3,01 %
	magisterské	0,74 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Ani u třetí otázky nebyly respondenti z neekonomických oborů úspěšnější, než respondenti z ekonomických oborů. U třetí otázky lze také pozorovat opakovaný jev, kdy odpověď „nevím“ volilo vždy značně více studentů z neekonomických oborů studií. Odlišné závěry jsou ovšem vyvozeny při porovnání bakalářských a magisterským studentů, jelikož u třetí otázky poprvé v přepočtu na osoby odpovídali studující bakaláři lépe, než studenti magisterského studia.

Porovnáním odpovědí dle věku a pohlaví je lze opět dospět k závěru, že muži měli vyšší úspěšnost správných odpovědí než ženy, a respondenti s vyšším věkem odpovídali lépe než mladší respondenti.

Tabulka 18 - Odpovědi dle pohlaví

Odpověď	Pohlaví	Četnosti
fond A	žena	74,29 %
	muž	81,25 %
fond B	žena	15,57 %
	muž	10,80 %
fond C	žena	7,78 %
	muž	5,11 %
nevím	žena	2,36 %
	muž	2,84 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Tabulka 19 - Správné odpovědi dle věku

Věk	Úspěšnost
18-20 let	74,89 %
21-25 let	76,79 %
26-30 let	80,00 %
30 a více let	100,00 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Otázka čtvrtá

Slečna Catherine chce uložit své úspory do dvouletého termínovaného vkladu. Která z následujících nabídek je výhodnější a přinese jí vyšší zhodnocení vkladu?

- A) nabídka s roční úrokovou sazbou 5 %
- B) nabídka s celkovou úrokovou sazbou 9,5 % za dva roky
- C) obě dvě jsou stejné
- D) nevím

Pro řešení otázky číslo čtyři, je nutné použít znalosti výpočtu složeného úročení, aby se mohly porovnat jednotlivé možnosti odpovědí. Je tedy nutné přepočítat nabídku s roční úrokovou sazbou 5 % na úrokovou sazbu, která bude určovat dvouletý úrok slečny Catherine. Při použití vzorce 2 ze strany 38 dospějeme k výsledné dvouleté úrokové sazbě 10,25 % díky výpočtu:

$$K_n = K_0 * (1 + i)^n$$

$$K_n = K_0 * (1 + 0,05)^2$$

$$K_n = K_0 * 1,1025$$

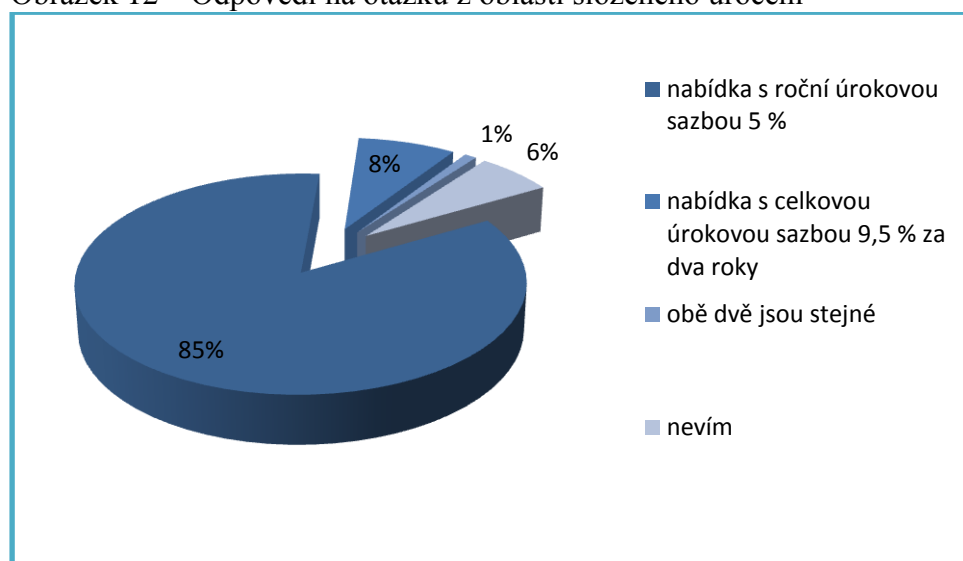
V porovnání s druhou možnou odpovědí, kdy celková úroková sazba za dva roky se pohybuje ve výši 9,5 %, tedy:

$$K_n = K_0 * 1,095$$

je zřejmé, že správnou odpovědí na čtvrtou otázku je první možnost. Sledně Catherine tedy přinese vyšší zhodnocení vkladu **nabídka s roční úrokovou sazbou 5 %**.

Respondenti ale nemuseli aplikovat takto složitý postup pro určení výše celkového dvouletého úroku, jelikož v nabídce odpovědí byla pouze celková dvouletá sazba 9,5 %, která by byla vždy evidentně nižší než přepočtená 5 % roční sazba na dva roky. I kdyby si respondent nevypočetl přesnou výši přepočtené 5 % sazby, vždy by byla nejméně ve výši 10 %, což je více než 9,5 %. Úsudkem se pak respondenti mohli dopracovat ke správné odpovědi. V následujícím grafu jsou zanesena procenta zastoupení jednotlivých odpovědí na tuto otázku.

Obrázek 12 – Odpovědi na otázku z oblasti složeného úročení

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Obrázek 12 dokazuje, že respondenti si byli značně jistější, než v předchozích otázkách, jelikož 85 % z nich zvolilo správnou odpověď. Jen jedno procento respondentů si pak myslelo, že obě dvě nabídky jsou stejné.

V Tabulkách 20, 21, 22 a 23 je možné pozorovat obdobné poměry správných odpovědí, jako v předchozích otázkách.

Tabulka 20 - Přehled odpovědí dle zaměření studia

Odpověď	Zaměření	Četnosti	Procentní podíl odpovědí
nabídka s roční úrokovou sazbou 5 %	ekonomické	260	43,33 %
	neekonomické	247	41,17 %
nabídka s celkovou úrokovou sazbou 9,5 % za dva roky	ekonomické	24	4,00 %
	neekonomické	25	4,17 %
obě dvě jsou stejné	ekonomické	3	0,50 %
	neekonomické	3	0,50 %
nevím	ekonomické	13	2,17 %
	neekonomické	25	4,17 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Tabulka 21 - Odpovědi dle stupně vysokoškolského studia

Odpověď	St.vyš.studia	Procentní podíl odpovědí
nabídka s roční úrokovou sazbou 5 %	bakalářské	83,44 %
	magisterské	88,15 %
nabídka s celkovou úrokovou sazbou 9,5 % za dva roky	bakalářské	8,17 %
	magisterské	8,15 %
obě dvě jsou stejné	bakalářské	1,08 %
	magisterské	0,74 %
nevím	bakalářské	7,31 %
	magisterské	2,96 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Tabulka 22 - Odpovědi dle pohlaví

Odpověď	Pohlaví	Četnosti
nabídka s roční úrokovou sazbou 5 %	žena	83,02 %
	muž	88,07 %
nabídka s celkovou úrokovou sazbou 9,5 % za dva roky	žena	8,49 %
	muž	7,39 %
obě dvě jsou stejné	žena	1,18 %
	muž	0,57 %
nevím	žena	7,31 %
	muž	3,98 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Tabulka 23 – Správné odpovědi dle věku

Věk	Úspěšnost
18-20 let	82,96 %
21-25 let	84,81 %
26-30 let	86,67 %
30 a více let	100,00 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Z celkového počtu správných odpovědí lze opět usoudit, že nejvyšší úspěšnost měli studenti s ekonomickým zaměřením studia, nicméně studenti z neekonomických oborů studií za nimi zaostali pouze u 13 otázek. Při porovnání úspěšnosti bakalářských a magisterských stupňů vysokoškolského vzdělání, měli studenti magisterských programů o 5% vyšší úspěšnost než studenti bakalářských studijních programů, stejně tak se i o 5 % liší četnosti odpovědí „nevím“ mezi, kdy lze konstatovat, že studenti magisterských studijních programů si

v odpovědi na tuto otázku byli výrazně jistější. Stejně jako u předchozích otázek odpovídali muži lépe než ženy a starší studenti lépe než mladší.

Otázka pátá

Nejlepší ukazatel, který Vám poskytne informaci o celkových nákladech úvěru je:

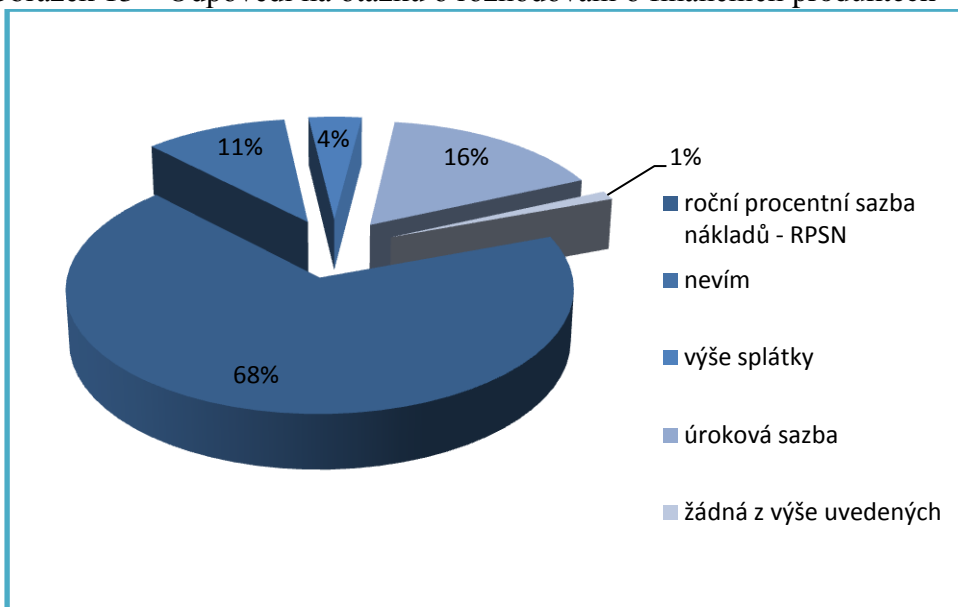
- A) výše splátky
- B) úroková sazba
- C) roční procentní sazba nákladů – RPSN
- D) žádná z výše uvedených
- E) nevím

Součástí každého výzkumu finanční gramotnosti je otázka, která řeší problematiku nejlepšího ukazatele výhodnosti nebo nákladovosti úvěrů. Nyní budou analyzovány možné odpovědi páté otázky, kdy v závěru bude vysvětleno, z jakého důvodu je správná odpověď na otázku číslo pět odpověď **roční procentní sazba nákladů – RPSN**.

- 1) Výše splátky – výše splátky udává, jakou částku bude spotřebitel muset vydat za dané časové období na umoření části dluhu. Aby spotřebitel byl schopen porovnat jednotlivé úvěry různých bank, nestačí porovnat výši měsíčních splátek. Spotřebitel by při tomto srovnání mohl opomenout například různou dobu splácení, ostatní poplatky související s poskytnutím úvěru a hlavně by na první pohled ani nemohl poznat, který produkt je pro něj výhodnější. Navíc výše splátek není povinný údaj uváděný při nabídce úvěrů.
- 2) Úroková sazba – pro mnohé spotřebitele je úroková sazba nejznámějším a nejvyužívanějším měřítkem výhodnosti úvěrů. Nicméně posuzovat výhodnost půjčky podle tohoto měřítka je chyba. Úroková sazba je jistě důležitým aspektem úvěrového financování, nicméně nevypovídá o celkových nákladech úvěru. Jak bylo již výše zmíněno, u úvěru je nutné počítat dalšími poplatky, které dále zvýší spotřebitelovy výdaje na úvěr. Může se tedy stát, že zdánlivě vyšší úroková sazba úvěru může mít celkové náklady vynaložení nižší než půjčka s nižší úrokovou sazbou. Přesto tuto odpověď zvolilo dle následujícího grafu 16 % respondentů.
- 3) Roční procentní sazba nákladů – RPSN – odpověď RPSN zvolila většina respondentů, celkem 68 %, jako správnou. Tento ukazatel v sobě zahrnuje všechny ostatní náklady spojené s úvěrem a jeho zveřejnění je navíc podle zákona č.

145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru povinné pro všechny poskytovatele úvěrů v České republice. (Tyl, 2013), (Zákon o spotřebitelském úvěru, 2010)

Obrázek 13 – Odpovědi na otázku o rozhodování o finančních produktech

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Odpovědi „výše splátky“ a „žádná z výše uvedených“ byly respondenty zmíněny jen několikrát. O poznání více respondentů, celých 11 %, se odpovědi vyhnulo.

Zatím největší rozdílnost poměru správných odpovědí různých oborů lze identifikovat v následující tabulce.

Tabulka 24 - Přehled odpovědí dle zaměření studia

Odpověď	Zaměření	Četnosti	Procentní podíl odpovědí
roční procentní sazba nákladů - RPSN	ekonomické	235	39,17 %
	neekonomické	176	29,33 %
nevím	ekonomické	17	2,83 %
	neekonomické	45	7,50 %
výše splátky	ekonomické	6	1,00 %
	neekonomické	17	2,83 %
úroková sazba	ekonomické	38	6,33 %
	neekonomické	59	9,83 %
žádná z výše uvedených	ekonomické	4	0,67 %
	neekonomické	3	0,50 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Tabulka 25 - Odpovědi dle stupně vysokoškolského studia

Odpověď	Stupeň vys. studia	Procentní podíl odpovědí
roční procentní sazba nákladů - RPSN	bakalářské	66,24 %
	magisterské	75,56 %
nevím	bakalářské	11,61 %
	magisterské	5,93 %
výše splátky	bakalářské	3,87 %
	magisterské	3,70 %
úroková sazba	bakalářské	16,99 %
	magisterské	13,33 %
žádná z výše uvedených	bakalářské	1,29 %
	magisterské	0,74 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

O necelých 10 % se liší správné odpovědi ekonomických a neekonomických oborů studií u otázky, která zkoumá orientaci v určení výhodnosti finančních produktů. Je pravda, že mladí studenti, kteří tvořili převážnou část respondentů dotazníku, se většinou ještě osobně nesečkali s nutností půjčit si peníze v bance, proto je rozdíl mezi studenty ekonomických a neekonomických oborů takto velký. Studenti ekonomických fakult se jistě s pojmem RPSN mohli setkat během studia, ale u neekonomických zaměření se s tímto pojmem studenti ve škole vůbec setkat nemuseli.

U magisterského studia lze opět pozorovat vyšší procento přepočtených správných odpovědí respondentů, ale i tak, aby se respondenti z magisterského studia ve 13 % rozhodovali o úvěru na základě úrokové sazby.

Tabulky 26 a 27 opět zobrazují procenta správných odpovědí z hlediska rozdělení respondentů na muže a ženy a z hlediska věkové struktury. U páté otázky respondenti ve věku nad 30 let odpovídali hůře, než respondenti mezi 21-25 lety.

Tabulka 26 – Odpovědi dle pohlaví

Odpověď	Pohlaví	Četnosti
roční procentní sazba nákladů - RPSN	žena	66,75 %
	muž	72,16 %
nevím	žena	12,26 %
	muž	5,68 %
výše splátky	žena	2,59 %
	muž	6,82 %
úroková sazba	žena	16,98 %
	muž	14,20 %
žádná z výše uvedených	žena	1,18 %
	muž	1,14 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Tabulka 27 – Správné odpovědi dle věku

Věk	Úspěšnost
18-20 let	69,51 %
21-25 let	80,23 %
26-30 let	93,33 %
30 a více let	76,92 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

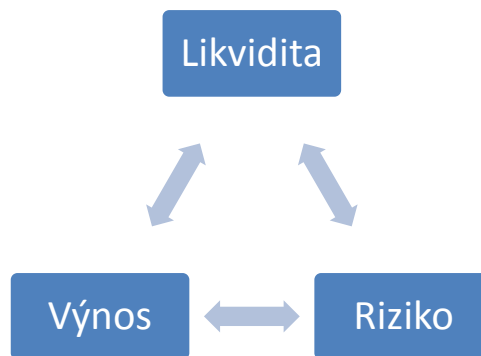
Otázka šestá

Pokud jsou peníze investovány do produktu, slibující možnost nadprůměrného výnosu, jaké je riziko této investice?

- A) riziko je definitivně vyšší než riziko spojené s normálním, standardním výnosem*
B) riziko není vyšší
C) nevím

Otázka číslo šest měla prověřit respondentovo ponětí o riziku spojeným s investicemi. Pro zveřejnění správné odpovědi může být uveden přehledný investiční trojúhelník, který zobrazuje nejdůležitější aspekty investování:

Obrázek 14 – Investiční trojúhelník

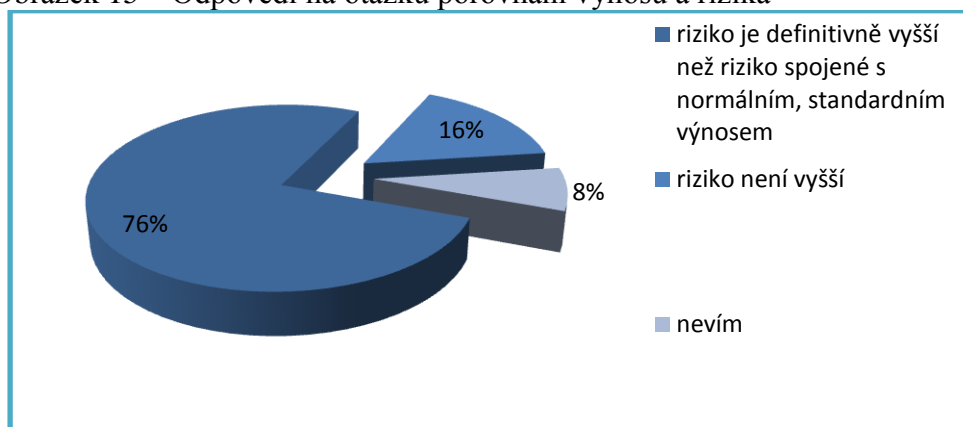

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015 dle Šoba (2013)

Investiční trojúhelník zobrazuje tři hlavní složky investičního rozhodování likviditu, riziko a výnos investice. Pro šestou otázku jsou stěžejní dvě složky investičního trojúhelníku výnos a riziko. Důležitý je vztah mezi těmito dvěma složkami, který lze z investičního trojúhelníku vyčíst. Vyšší výnosnost investice je ve většině případů podmíněna i vyšším rizikem s investicí spojeným. S možností nadprůměrného výnosu je tedy definitivně spojené vyšší riziko, tak jak to tvrdí první možná odpověď - riziko je definitivně vyšší než riziko spojené s normálním, standardním výnosem.

V následujícím grafu jsou zobrazeny odpovědi respondentů na šestou otázku. Graf je opět doplněný o tabulku s rozdělením četností odpovědí studentů dle zaměření studijního oboru.

Obrázek 15 – Odpovědi na otázku porovnání výnosu a rizika

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Tabulka 28 - Přehled odpovědí na otázku vztahující se k riziku

Odpověď	Zaměření	Četnosti	Procentní podíl odpovědí
riziko je definitivně vyšší než riziko spojené s normálním, standardním výnosem	ekonomické	249	41,50 %
	neekonomické	210	35,00 %
riziko není vyšší	ekonomické	35	5,83 %
	neekonomické	61	10,17 %
nevím	ekonomické	16	2,67 %
	neekonomické	29	4,83 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Tabulka 29 - Odpovědi dle stupně vysokoškolského studia

Odpověď	Stupeň vysokoškolského studia	Procentní podíl odpovědí
riziko je definitivně vyšší než riziko spojené s normálním, standardním výnosem	bakalářské	73,98 %
	magisterské	85,19 %
riziko není vyšší	bakalářské	17,85 %
	magisterské	9,63 %
nevím	bakalářské	8,17 %
	magisterské	5,19 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Odpovědi na otázku byly opět ze tří čtvrtin zopovězeny správně. Vyšší podíl správných odpovědí lze přisoudit, se 41,5 %, respondentům s ekonomickým zaměřením studia. Dále se o 12 % liší relativní správnost odpovědí v porovnání bakalářských a magisterských stupních studia. Respondenti z magisterského studia zde prokázali znalost rizika z investice, jelikož pouze 5 % z nich se odpovědi vyhnulo a pouze necelých 10 % odpovědělo na otázku chybně.

Obdobě jako u páté otázky zde respondenti nad 30 let, dle následujících tabulek, odpovídali hůře než respondenti mezi 21 a 25 lety.

Tabulka 30 – Odpovědi dle pohlaví

Odpověď	Pohlaví	Četnosti
riziko je definitivně vyšší než riziko spojené s normálním, standardním výnosem	žena	74,76 %
	muž	80,68 %
riziko není vyšší	žena	17,22 %
	muž	13,07 %
nevím	žena	8,02 %
	muž	6,25 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Tabulka 31 – Správné odpovědi dle věku

Věk	Úspěšnost
18-20 let	69,51 %
21-25 let	80,23 %
26-30 let	93,33 %
30 a více let	76,92 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Otázka sedmá

Pokud úrokové sazby rostou, co se obvykle stane s cenou dluhopisů?

- A) bude růst
- B) bude klesat
- C) zůstane stejná
- D) nevím

Pro správné zodpovězení této otázky musel respondent mít již hlubší znalost finančního trhu, konkrétně dluhopisů. Dluhopisy jsou relativně stabilním nástrojem finančního trhu. Jedná se o dluhový cenný papír, ve kterém se zavazuje emitent splatit věřiteli dlužnou částku s prémie. Na kapitálovém trhu věřitel tedy kupuje dluhopisy, aby na jejich koupi vydělal tzv. kupónovou prémie. Pokud věřitel koupí dluhopisy s pevnou kupónovou prémie v čase „t“ za nominální hodnotu x Kč, celková cena dluhopisu se vypočítá podle vzorce:

$$P_0 = \frac{C}{(1+i)^1} + \frac{C}{(1+i)^2} + \dots + \frac{C+x}{(1+i)^n} \quad (3)$$

P_0 = celková cena dluhopisu v čase t

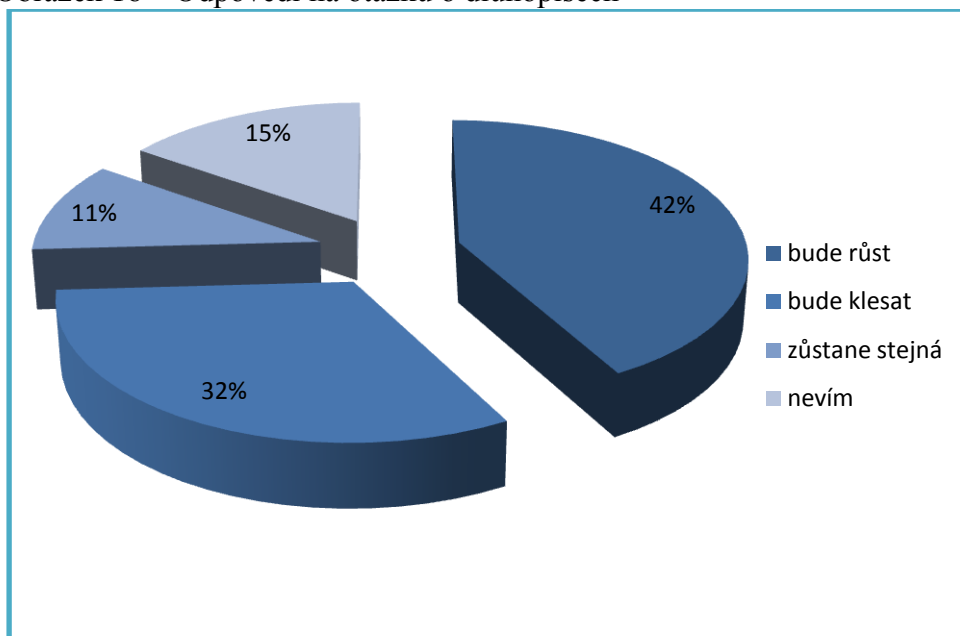
C = velikost kupónu

x = nominální hodnota dluhopisu

Ze struktury vzorce lze usuzovat závěr, že celková cena dluhopisu s rostoucí úrokovou sazbou **bude klesat**, a to díky diskontaci jeho pevných kupónových plateb a jeho nominální hodnoty. (Nývltová, 2007)

U této otázky můžeme v následujícím grafu vypočítat největší rozporuplnost odpovědí respondentů.

Obrázek 16 – Odpovědi na otázku o dluhopisech

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Překvapivě si vysokoškolsí respondenti ve 42 % myslí, že pokud se úrokové sazby zvýší, cena dluhopisu bude růst. Správná odpověď, že cena dluhopisu bude klesat, byla respondenty zvolena pouze ve 32 % případů. Dále si 11 % respondentů myslí, že cena dluhopisu zůstane stejná a 15 % respondentů zvolilo odpověď „nevím“.

Tabulka 32 - Přehled odpovědí na otázku o dluhopisech

Odpověď	Zaměření	Četnosti	Procentní podíl odpovědi
bude růst	ekonomické	125	20,83 %
	neekonomické	127	21,17 %
bude klesat	ekonomické	112	18,67 %
	neekonomické	80	13,33 %
zůstane stejná	ekonomické	33	5,50 %
	neekonomické	32	5,33 %
nevím	ekonomické	28	4,67 %
	neekonomické	63	10,50 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Tabulka 33 - Odpovědi dle stupně vysokoškolského studia

Odpověď	Stupeň vysokoškolského studia	Procentní podíl odpovědí
bude růst	bakalářské	44,09 %
	magisterské	34,81 %
bude klesat	bakalářské	29,03 %
	magisterské	42,22 %
zůstane stejná	bakalářské	10,54 %
	magisterské	10,37 %
nevím	bakalářské	15,91 %
	magisterské	12,59 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Jak již bylo výše zmíněno, otázka na srovnání ceny dluhopisu byla pro respondenty zřejmě nejnáročnější, jelikož zde jedna špatná odpověď převýšila procentní podíl jediné správné odpovědi. I přesto zde studenti ekonomických oborů odpověděli vícekrát správně, než studenti neekonomických oborů. Velký rozdíl odpovědí lze spatřit v porovnání úspěšnosti mezi stupni vysokoškolského vzdělání, jelikož respondenti z magisterského studia opět odpovídali o více než 13 % lépe než studenti bakalářského studia.

Z Tabulek 34 a 35 lze vyčíst, že muži a respondenti ve věku 26 – 30 let si s otázkou poradili nejlépe.

Tabulka 34 – Odpovědi dle pohlaví

Odpověď	Pohlaví	Četnosti
bude růst	žena	39,39 %
	muž	48,30 %
bude klesat	žena	31,84 %
	muž	32,39 %
zůstane stejná	žena	11,79 %
	muž	7,39 %
nevím	žena	16,51 %
	muž	11,93 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Tabulka 35 - Správné odpovědi dle věku

Věk	Úspěšnost
18-20 let	25,56 %
21-25 let	34,67 %
26-30 let	60,00 %
30 a více let	38,46 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

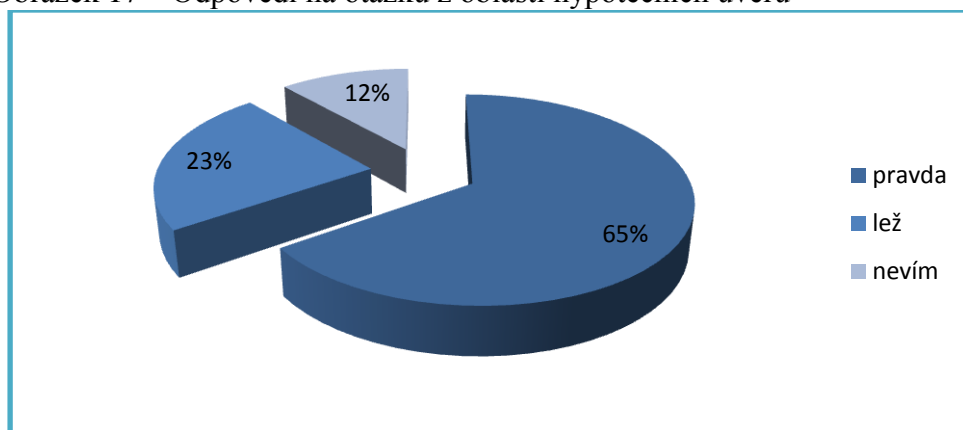
Otázka osmá

Pravda nebo lež: 15-ti letá hypotéka požaduje vyšší měsíční splátky než 30-ti letá hypotéka, ale celkový úrok za dobu trvání půjčky bude nižší.

- A) pravda
- B) lež
- C) nevím

Osmá otázka požaduje po respondentovi vybrat odpověď na tvrzení o hypotékách. Tvrzení může být buď pravdivé, nebo lživé. V první řadě musí respondent porovnat splátky hypoték s různou dobou splatnosti. Pokud uvažujeme pro obě hypotéky stejnou půjčenou částku peněz, je zřejmé, že pokud budeme tuto částku splácet kratší dobu, bude banka požadovat vyšší splátky. Na druhou stranu celkový úrok bude díky kratší době splácení výrazně nižší. Správná odpověď je tedy „pravda“.

Obrázek 17 – Odpovědi na otázku z oblasti hypotečních úvěrů

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Z grafu vyplývá, že 65 % respondentů odpovědělo na otázku správně, ale přesto 23 % respondentů zvolilo odpověď „lež“. V následující tabulce jsou opět uvedeny četnosti odpovědí respondentů.

Tabulka 36 - Přehled odpovědí na otázku z oblasti hypotečních úvěrů

Odpověď	Zaměření	Četnosti	Procentní podíl odpovědí
pravda	ekonomické	201	33,50 %
	neekonomické	188	31,33 %
lež	ekonomické	70	11,67 %
	neekonomické	70	11,67 %
nevím	ekonomické	29	4,83 %
	neekonomické	42	7,00 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Tabulka 37 - Odpovědi dle stupně vysokoškolského studia

Odpověď	Stupeň vysokoškolského studia	Procentní podíl odpovědí
pravda	bakalářské	63,44 %
	magisterské	69,63 %
lež	bakalářské	23,66 %
	magisterské	22,22 %
nevím	bakalářské	12,47 %
	magisterské	8,15 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Celkem vyrovnané procentní odpovědi můžeme pozorovat jak mezi poměrem správných odpovědí u ekonomických a neekonomických oborů. Obdobná situace pak nastala i u srovnání bakalářského a magisterského studia. Rozdíl v procentním zastoupení správných odpovědí plyne pouze z odlišného zastoupení odpovědi „nevím“, kde není prokazatelně jasné, zda respondent na otázku pouze nechtěl odpovídat, nebo jí nevěděl. Proto lze konstatovat, že v oblasti hypotečních úvěrů jsou informace mezi ekonomickými a neekonomickými zaměřenými studia i mezi různými stupni vysokoškolského vzdělání vyrovnané.

Velmi podobné rozložení správných odpovědí můžeme pozorovat jak u sedmé, tak i u osmé otázky díky následujícím tabulkám.

Tabulka 38 - Odpovědi dle pohlaví

Odpověď	Pohlaví	Četnosti
pravda	žena	62,74 %
	muž	69,89 %
lež	žena	25,71 %
	muž	17,61 %
nevím	žena	11,08 %
	muž	12,50 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Tabulka 39 - Správné odpovědi dle věku

Věk	Úspěšnost
18-20 let	58,30 %
21-25 let	68,77 %
26-30 let	86,67 %
30 a více let	46,15 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Otázka devátá

Pravda nebo lež: Nákup akcie jedné společnosti obvykle poskytuje bezpečnější výnos než nákup podílového fondu.

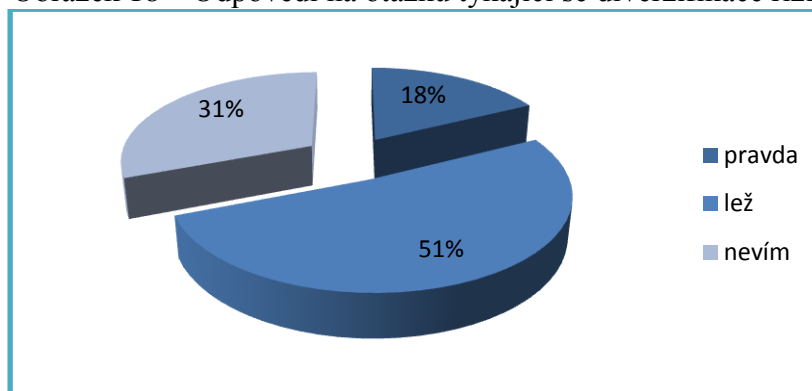
- A) pravda
- B) lež
- C) nevím

Devátá otázka souvisí s rizikem investování. Pokud se investor rozhodne investovat do akcie jedné společnosti, pak riskuje více, než pokud by svůj kapitál vložil do podílového fondu. Akcie jedné společnosti totiž nediverzifikují riziko tak, jako je tomu u podílového fondu, takže se může stát, že při úpadku společnosti, do jejichž akcií je investováno, přijde investor o svůj celý investovaný kapitál. V případě podílového fondu je riziko spojené s úpadky

společností diverzifikováno díky různé struktuře cenných papírů v tomto fondu. Podílový fond je totiž strukturován tak, aby riziko s ním spojené bylo menší než při koupi akcií jedné společnosti. Tvrzení je tedy **lživé**.

Z následujícího grafu lze vypočítat, že správné odpovědi sice mezi respondenty převládaly, nicméně respondenti, kteří tvrdili opak, či nevěděli odpověď, není příliš vzdálený od počtu respondentů, kteří odpověděli správně. Celkem v 51 % případech respondenti zvolili správnou odpověď, 49 % respondentů pak odpovídalo chybně.

Obrázek 18 – Odpovědi na otázku týkající se diverzifikace rizika

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Tabulka 40 - Přehled odpovědí dle zaměření studia

Odpověď	Zaměření	Četnosti	Procentní podíl odpovědí
pravda	ekonomické	43	7,17 %
	neekonomické	58	9,67 %
lež	ekonomické	180	30,00 %
	neekonomické	132	22,00 %
nevím	ekonomické	78	13,00 %
	neekonomické	109	18,17 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Tabulka 41 - Odpovědi dle stupně vysokoškolského studia

Odpověď	Stupeň vysokoškolského studia	Procentní podíl odpovědí
pravda	bakalářské	18,06 %
	magisterské	12,59 %
lež	bakalářské	48,82 %
	magisterské	62,96 %
nevím	bakalářské	32,69 %
	magisterské	24,44 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Rozdělením četností odpovědí podle Tabulky 40 lze pozorovat opět převahu správných odpovědí u ekonomických oborů studií, a stejně tak převládají správné odpovědi více

u magisterského stupně vzdělání, než u bakalářského. Dále lze z Tabulky 41 vyzorovat fakt, že jak v případě bakalářského studia, tak i magisterského se více procent respondentů otázce vyhnulo odpovědí „nevím“, než na ni odpověděli chybně.

S odpovědi na otázku týkající se rozhodování při investicích uspěli opět lépe muži, jak vyplývá z následujících tabulek.

Tabulka 42 – Odpovědi dle pohlaví

Odpověď	Pohlaví	Četnosti
pravda	žena	17,69 %
	muž	14,77 %
lež	žena	49,06 %
	muž	59,09 %
nevím	žena	32,78 %
	muž	26,14 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Tabulka 43 – Správné odpovědi dle věku

Věk	Úspěšnost
18-20 let	46,64 %
21-25 let	54,44 %
26-30 let	53,33 %
30 a více let	76,92 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Otázka desátá

Jak velký by měl být Váš rezervní fond (fond na horší časy)?

A) €1,000

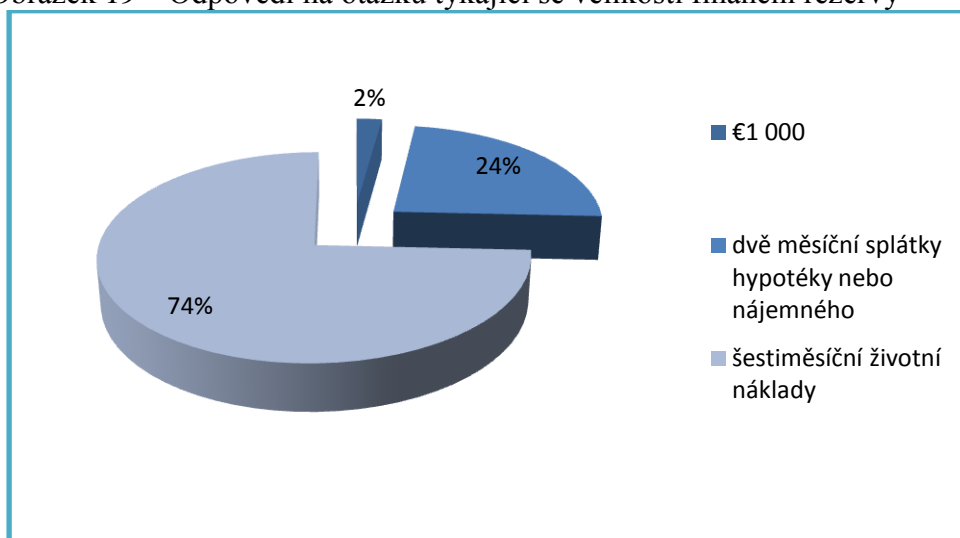
B) dvě měsíční splátky hypotéky nebo nájemného

C) šestiměsíční životní náklady

Desátá otázka určuje, jak velký by měl být rezervní fond domácnosti. Rezervní fond by měla mít každá domácnost. I rodina, která má vysoké měsíční příjmy, se vlivem různých životních situací může dostat do finančních problémů, pokud nemá finanční rezervu „na horší časy“. Například se v rodině narodí dítě, matka půjde na mateřskou dovolenou, ale otec bude mít nenadálý dlouhodobý pracovní úraz. Toto je příklad běžné životní situace, která vyžaduje potřebu rezervního fondu, jelikož rodině z nenadání klesne příjem, se kterým běžně hospodařila. I pro tyto případy je domácnostem doporučeno tvořit tzv. minimální finanční rezervu, která by měla být nejméně ve výši šestiměsíčních nezbytných výdajů domácnosti. Portál Den finanční gramotnosti (2015) pak tvrdí, že tyto výdaje se obvykle pohybují okolo 120 000 Kč.

Následující graf zaznamenává odpovědi respondentů na poslední otázku dotazníku.

Obrázek 19 – Odpovědi na otázku týkající se velikosti finanční rezervy

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Respondenti se ze tří čtvrtin shodli na odpovědi „šestiměsíční životní náklady“, dále si 24 % respondentů myslí, že by domácnosti měly držet finanční rezervu ve výši „dvou měsíčních splátek hypotéky nebo nájemného“, zbytek respondentů, tedy 2 %, tvrdí, že výše rezervního fondu domácnosti by měla být ve výši „€1,000“.

Tabulka 44 - Přehled odpovědí na otázku z oblasti finančních rezerv

Odpověď	Zaměření	Četnosti	Procentní podíl odpovědí
€1 000	ekonomické	4	0,67 %
	neekonomické	9	1,50 %
dvě měsíční splátky hypotéky nebo nájemného	ekonomické	66	11,00 %
	neekonomické	77	12,83 %
šestiměsíční životní náklady	ekonomické	230	38,33 %
	neekonomické	214	35,67 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Tabulka 45 - Odpovědi dle stupně vysokoškolského studia

Odpověď	Stupeň vysokoškolského studia	Procentní podíl odpovědí
€1 000	bakalářské	2,37 %
	magisterské	1,48 %
dvě měsíční splátky hypotéky nebo nájemného	bakalářské	25,81 %
	magisterské	17,04 %
šestiměsíční životní náklady	bakalářské	71,83 %
	magisterské	81,48 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Dle Tabulky 46 respondenti z ekonomických a neekonomických oborů studií odpovídali téměř vyrovnaně, nicméně odpovědi v závislosti na bakalářském a magisterském stupni vzdělání se o 10 % liší ve prospěch magisterského stupně vzdělání.

Z hlediska rozdělení respondentů podle pohlaví opět upěli lépe muži než ženy, nicméně ne velkým rozdílem. Z hlediska věku odpovídali nejlépe respondenti starší 30 let.

Tabulka 46 – Odpovědi dle pohlaví

Odpověď	Pohlaví	Četnosti
€1 000	žena	2,12 %
	muž	2,27 %
dvě měsíční splátky hypotéky nebo nájemného	žena	25,00 %
	muž	21,02 %
šestiměsíční životní náklady	žena	72,88 %
	muž	76,70 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Tabulka 47 – Správné odpovědi dle věku

Věk	Úspěšnost
18-20 let	68,16 %
21-25 let	77,36 %
26-30 let	66,67 %
30 a více let	92,31 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

8 Celkové zhodnocení finanční gramotnosti v ČR

V předchozí části práce byly hodnoceny výstupy dotazníkového šetření finanční gramotnosti realizovaného v rámci projektu „V4 Scientific Centers for the Enhancement of Financial Literacy and Entrepreneurship Education“. (Fakulta ekonomická ZČU, 2015) Výstupy byly vztaženy k jednotlivým otázkám dotazníku, nicméně cílem této části diplomové práce je komplexní zhodnocení finanční gramotnosti studentů vysokých škol v České republice.

8.1 Zhodnocení na základě indexu finanční gramotnosti

Index finanční gramotnosti byl již v této diplomové práci zmíněn v kapitole Finanční gramotnost na Slovensku, kdy byl tímto indexem zhodnocen výzkum finanční gramotnosti mezi studenty ekonomických a neekonomických zaměření bakalářských studií vysokých škol. Ještě jednou bude tedy zmíněn vzorec pro výpočet indexu finanční gramotnosti.

$$1 - FiG = \frac{\text{Počet správných odpovědí všech respondentů}}{\text{Počet hodnocených otázek} \times \text{počet respondentů}}$$

Kantnerová (2013) zjistila, že index finanční gramotnosti u studentů ekonomických oborů vysokých škol je 0,76 a index u studentů neekonomických oborů je 0,73. Nyní bude index finanční gramotnosti aplikován na výsledky dotazníku finanční gramotnosti v České republice. Je možné provést pozorování z důvodu shodnosti položených otázek v realizovaných dotazníkových šetřeních.

Pro ekonomické zaměření vysokoškolského studia lze definovat na základě výstupů z dotazníku index finanční gramotnosti jako:

$$FiG = \frac{2182}{10 \times 300}$$

$$\underline{\underline{FiG = 0,73}}$$

Pro neekonomické zaměření vysokoškolského studia vychází index finanční gramotnosti respondentů následovně:

$$FiG = \frac{1877}{10 \times 300}$$

$$\underline{\underline{FiG = 0,63}}$$

V porovnání dva roky starého výzkumu na Slovensku, vychází index finanční gramotnosti českých vysokoškolských studentů v obou oborech nižší. U ekonomických oborů je rozdíl pouze nepatrný, jen 0,03 jednotek, nicméně u neekonomických oborů studií je rozdíl mezi výsledky již větší, v hodnotě 0,1 jednotek. Výsledky jsou umístěny do následující tabulky.

Tabulka 48 – Porovnání indexů finanční gramotnosti

	FiG Slovensko ekonomické obory	FiG Čechy ekonomické obory	FiG Slovensko neekonomické obory	FiG Čechy neekonomické obory
Hodnoty	0,76	0,73	0,73	0,63
Rozdíly	0,03		0,1	

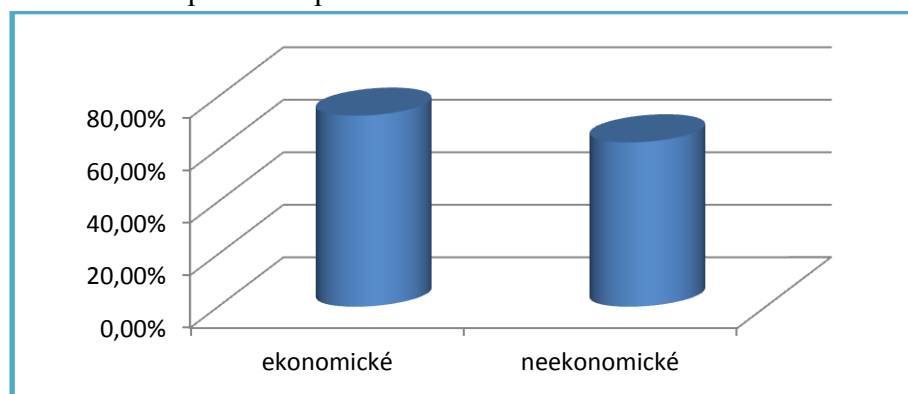
Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

8.2 Celkové zhodnocení finanční gramotnosti

Výzkum realizovaný Fakultou ekonomickou Západočeské univerzity v Plzni prokázal následující fakta:

- 1) Průměrné hodnoty správných odpovědí byly u studentů z neekonomických oborů studií o 10 % nižší než u studentů z ekonomických oborů studií. Vzhledem ke stejnému početnímu zastoupení studentů v obou zkoumaných skupinách se jedná o fakt, který má 100 % vypovídací schopnost. Graficky jsou poměry zaznamenány v následujícím grafu.

Obrázek 20 – Správné odpovědi studentů dle oboru studia

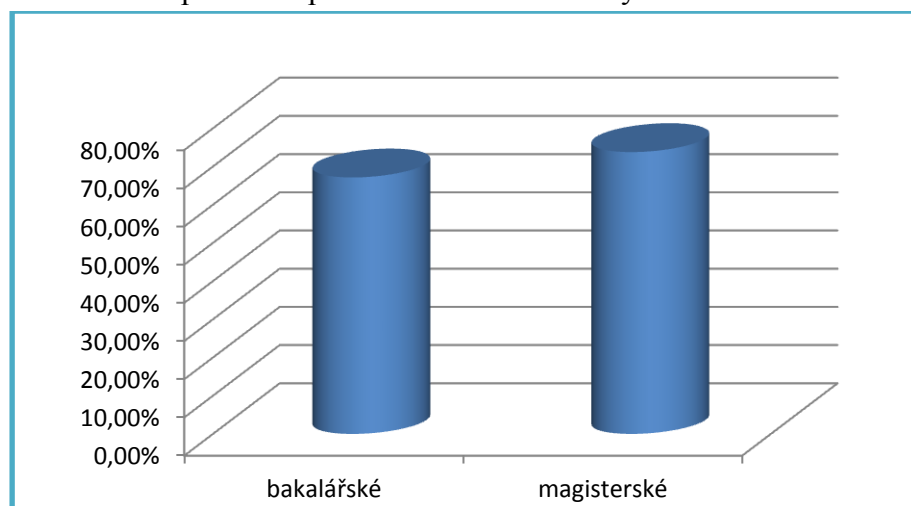

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

- 2) Stejně tak se dá hovořit o průměrných hodnotách správných odpovědí u bakalářského stupně vysokoškolského vzdělání, které jsou o více než 6 % nižší než průměrné hodnoty správných odpovědí u studentů magisterských studijních

programů. Z logiky věci vyplývá, že studenti magisterských programů by měli mít díky delší době studia i díky vyššímu věku dokonalejší finanční vzdělání a více osobních zkušeností s finančními produkty. Vyšší úspěšnost odpovědí studentů magisterských studijních programů zaznamenává následující graf.

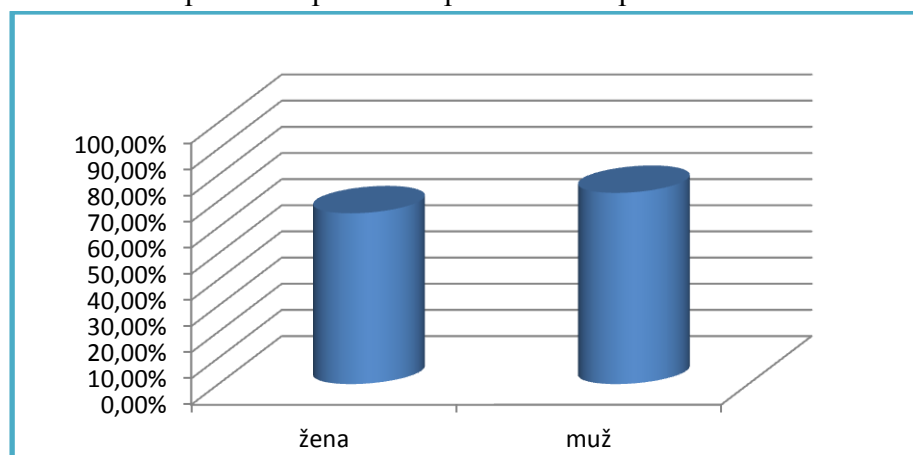
Obrázek 21 – Správné odpovědi studentů dle st. vysokoškolského vzdělání

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

- 3) Ženy, které se zapojily do výzkumu, dopadly podle průměrných hodnot správných odpovědí v přepočtu o 8 % hůře, než zúčastnění muži. V Grafu 22 jsou zaznamenány poměry správných odpovědí v závislosti na pohlaví respondentů.

Obrázek 22 – Správné odpovědi respondentů dle pohlaví

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

- 4) Nejvyšší procenta správných odpovědí zaznamenali respondenti ve věku nad 26 let. Nicméně tito tvořili jen malou procentní část respondentů. Proto se po přepočtu za nejúspěšnější dají označit respondenti ve věku 20 - 25 let.

- 5) Respondenti nejčastěji odpovídali správně na 8 otázek dotazníku. Na všech 10 otázek odpovědělo správně 32 respondentů a žádnou otázku nezodpověděli správně pouze 3 respondenti.
- 6) Otázka, na kterou respondenti odpovídali nejčastěji správně, se týkala uložení kapitálu na termínovaném vkladu a možnosti jeho zhodnocení.
- 7) Naopak otázka, která měla nejmenší úspěšnost, se týkala ceny dluhopisu po změně úrokových sazeb.

Celkově lze výsledné hodnoty dotazníku považovat za pozitivní. Ve více než polovině otázek respondenti odpovídali ze tří čtvrtin správně a pouze u jedné otázky převyšoval počet špatných odpovědí správnou odpověď. Celkově nejlepší profil respondenta byl statisticky určen v závislosti na počtu správných odpovědí jako:

„Muž, student magisterského studia ekonomického oboru, ve věku nad 25 let.“

Srovnáme-li demografické údaje respondentů, kteří odpověděli na všech 10 odpovědí správně, předpoklad se změnil na tvrzení, že neúspěšnější respondenti byli následující studenti:

„Muž, student magisterského studia ekonomického oboru ve věku do 25 let.“

Je ovšem třeba uvést fakt, že nejpřesnější výsledky dotazníkového šetření pochází z rozdělení studentů dle oboru studia, kdy poměr testovaného vzorku byl přesně 300 respondentů z ekonomických oborů studií ku 300 respondentům z neekonomických oborů studií. K dalším výsledkům, lze přihlížet jako ke vzorovým.

8.3 Ověření definovaného tvrzení VŠE

Tato podkapitola bude zaměřena na evaluaci výstupů dotazníkového šetření v závislosti na formulovaném tvrzení Křížka (2012), který tvrdí, že **v dotazníku finanční gramotnosti by alespoň 10% vysokoškolských studentů mělo odpovědět alespoň na 75% otázek správně, a zároveň by více než 10% z nich nemělo mít méně jak 30% správných odpovědí.** Nyní bude toto tvrzení aplikované na výsledky dotazníkového šetření uvedeného výše.

Nejprve bylo nutné zaznamenat počty správných odpovědí jednotlivých respondentů na všechny otázky dotazníku. Jednotlivé počty těchto odpovědí jsou k dispozici v následující tabulce.

Tabulka 49 – Celkové počty správných odpovědí

Počet správných odpovědí	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	0
Počet respondentů	32	104	134	99	87	66	30	20	15	10	3

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Je patrné, že nejvíce respondentů správně odpovědělo na 8 otázek, dále pak 104 respondentů odpovědělo správně na 9 otázek a na sedm otázek odpovědělo správně 99 respondentů. Je tedy velmi pozitivní, že nejvyšší počty respondentů správně odpověděly na více než polovinu otázek.

Nyní provedeme procentní srovnání počtu celkových správných odpovědí respondentů změnou přepočtu údajů v Tabulce 50.

Tabulka 50 – Procentní počty správných odpovědí

Počet správných odpovědí	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	0
Počet respondentů	5,33%	17,33%	22,33%	16,5%	14,5%	11%	5%	3,33%	2,5%	1,67%	0,5%

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

Aby bylo vyhověno požadavkům výše uvedeného tvrzení, budeme považovat za 75 % správných odpovědí dotazníku nejméně 8 správně zodpovězených otázek respondentů. Celkem tedy 45 % respondentů dosáhlo správného zodpovězení více než 7 otázek, což vyhovuje první části daného tvrzení, kdy nejméně 8 otázek mělo zodpovědět nejméně 10 % respondentů.

Zároveň, aby bylo vyhověno celkovému tvrzení, je nutno ověřit ještě dolní hranici, kdy by nemělo více než 10 % respondentů odpovědět špatně na více než 7 otázek. U uvedeného dotazníkového šetření tvoří tuto složku respondentů pouze 8 %, což potvrzuje další část položené hypotézy.

Závěrem lze tedy konstatovat, že respondenti potvrdili závěry výzkumu Křížka (2012), tím že se potvrdila konstatovaná hypotéza, že alespoň 10 % vysokoškolských studentů mělo odpovědět alespoň na 75 % otázek správně, a zároveň by více než 10 % z nich nemělo mít méně jak 30% správných odpovědí. V tomto případě by bylo vhodné, dle názoru autorky,

posunout hranice hypotézy například na 30 %, jako horní mez a zachovat 10 % jako dolní mez.

8.4 Porovnání finanční gramotnosti na základě otázek z dotazníku OECD

Vzhledem k tomu, že dotazník ke zjištění úrovně finanční gramotnosti v České republice vychází ze strukturovaného dotazníku OECD, bude tato podkapitola věnována porovnání výstupů stejných otázek v mezi zde analyzovaným dotazníkem a průzkumem OECD b (2013).

Dotazník finanční gramotnosti byl strukturován tak, aby mohlo být následné vyhodnocení i mezinárodně srovnatelné. Dalo by se tedy říci, že i po ukončení tohoto projektu mohou být jeho výsledky použity do dalších analýz finanční gramotnosti.

Z celkem deseti otázek, které dotazník obsahuje, se v pěti otázkách dotazník téměř shoduje s dotazníkem OECD. Shodnost nebo prokazatelnou podobnost otázek zobrazuje následující tabulka.

Tabulka 51 - Shodnost dotazníků OECD a prováděného výzkumu

Č.	Strukturované otázky OECD	Otázky dotazníku průzkumu finanční gramotnosti v ČR
1	S55) Suppose you had USD 100 in a savings account and the interest rate was 2% per year. After 5 years, how much do you think you would have in the account if you left the money to grow? a) More than USD 102 b) Exactly USD 102 c) Less than USD 102	Pan Adam uložil € 10.000 do banky po dobu dvou let. Jestliže roční úroková sazba je 10 % a úrok je připisován každý rok, kolik bude mít pan Adam na účtu po dvou letech? A) € 11,000 B) € 12,000 C) € 12,100 D) Nevím
2	S56) Imagine that the interest rate on your savings account was 1% per year and inflation was 2% per year. After 1 year, how much would you be able to buy with the money in this account? a) More than today b) Exactly the same c) Less than today	Banka poskytla panu Johnovi 3% úrok za rok na termínovaném vkladu. Pokud očekávaná inflace činí 5 %, jaká bude kupní síla jeho úspor po 12 měsících? A) vyšší než dnes B) stejná jako dnes C) nižší než dnes D) nevím

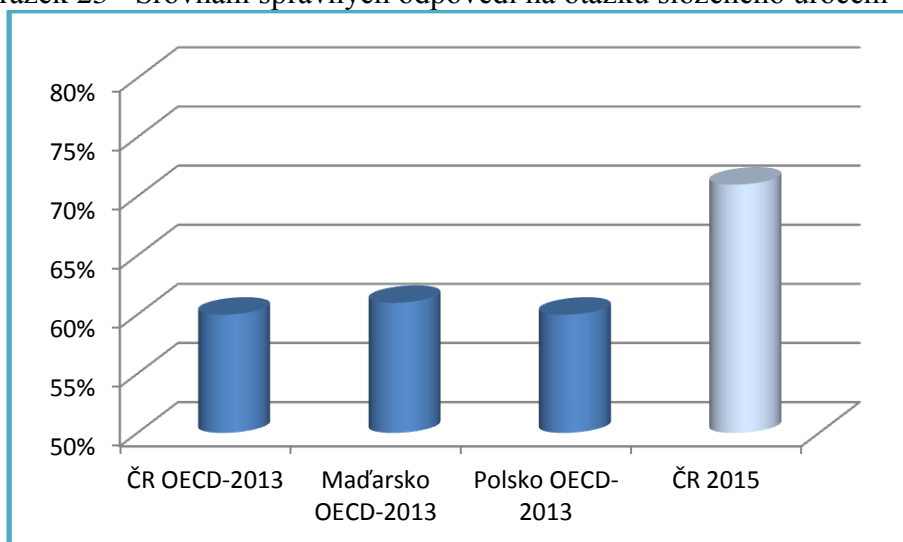
Č.	Strukturované otázky OECD	Otázky dotazníku průzkumu finanční gramotnosti v ČR
3	<p>S57) <i>If interest rates rise, what will typically happen to bond prices?</i></p> <p>a) They will rise b) They will fall c) They will stay the same d) There is no relationship between bond prices and the interest rate</p>	<p><i>Pokud úrokové sazby rostou, co se obvykle stane s cenou dluhopisů?</i></p> <p>A) bude růst B) bude klesat C) zůstane stejná D) nevím</p>
4	<p>S58) <i>A 15-year mortgage typically requires higher monthly payments than a 30-year mortgage, but the total interest paid over the life of the loan will be less.</i></p> <p>a) True b) False</p>	<p><i>Pravda nebo lež: 15-ti letá hypotéka požaduje vyšší měsíční splátky než 30-ti letá hypotéka, ale celkový úrok za dobu trvání půjčky bude nižší.</i></p> <p>A) pravda B) lež C) nevím</p>
5	<p>S59) <i>Buying a single company's stock usually provides a safer return than a stock mutual fund.</i></p> <p>a) True b) False</p>	<p><i>Pravda nebo lež: Nákup akcie jedné společnosti obvykle poskytuje bezpečnější výnos než nákup podílového fondu.</i></p> <p>A) pravda B) lež C) nevím</p>

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015 dle (OECD - INFE, 2012)

Srovnání uvedeného strukturovaného dotazníku OECD s analyzovaným dotazníkem finanční gramotnosti pro Českou republiku bude provedeno u první, druhé a páté otázky uvedené v Tabulce 51. Tyto otázky jsou přímo srovnatelné mezi oběma provedenými šetřeními, ale je nutné přihlídnout k různému vzorku respondentů, kdy respondenti dotazníku OECD nebyli pouze studenti vysokoškolského studia. Dotazování OECD se zúčastnilo v České republice 1004 respondentů nad 18 let, v Maďarsku 998 respondentů nad 18 let a v Polsku 1008 respondentů nad 18 let.

- 1) První otázka se týkala správnosti výpočtu složeného úročení, kdy v roce 2013 měly uvedené země shodný výsledek správných odpovědí na úrovni 60 %. Z výsledků analýzy dotazníku finanční gramotnosti uskutečněného Fakultou ekonomickou Západočeské univerzity v Plzni v roce 2015 se v porovnání s rokem 2013 správnost odpovědí respondentů zvýšila o 10 %. Srovnání dokládá následující graf.

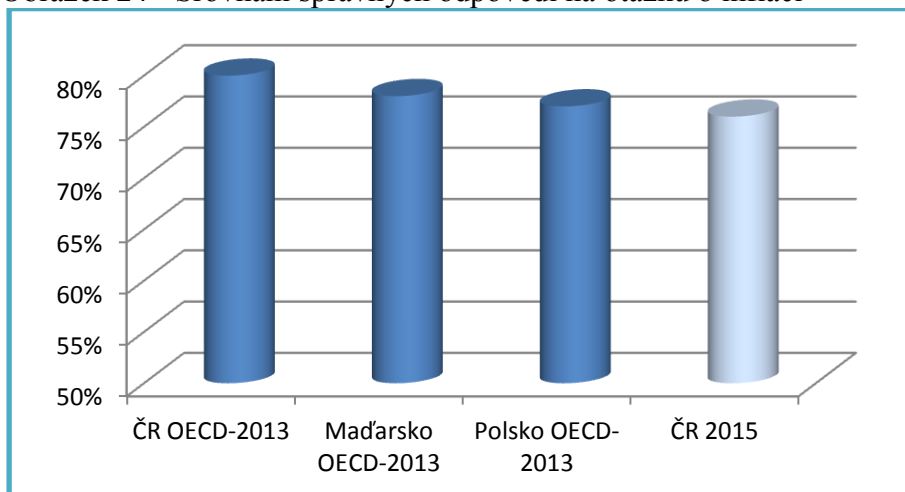
Obrázek 23 - Srovnání správných odpovědí na otázku složeného úročení

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015 dle OECD b (2013)

2) Druhá strukturovaná otázka dotazníku se týkala přehledu respondentů o účincích inflace na vložené prostředky do finančních institucí. V roce 2013 byli nejúspěšnější respondenti v České republice, nicméně námi provedená analýza z roku 2015 prokázala pokles správnosti odpovědí respondentů. Procentní správnost je zaznamenána v následujícím grafu.

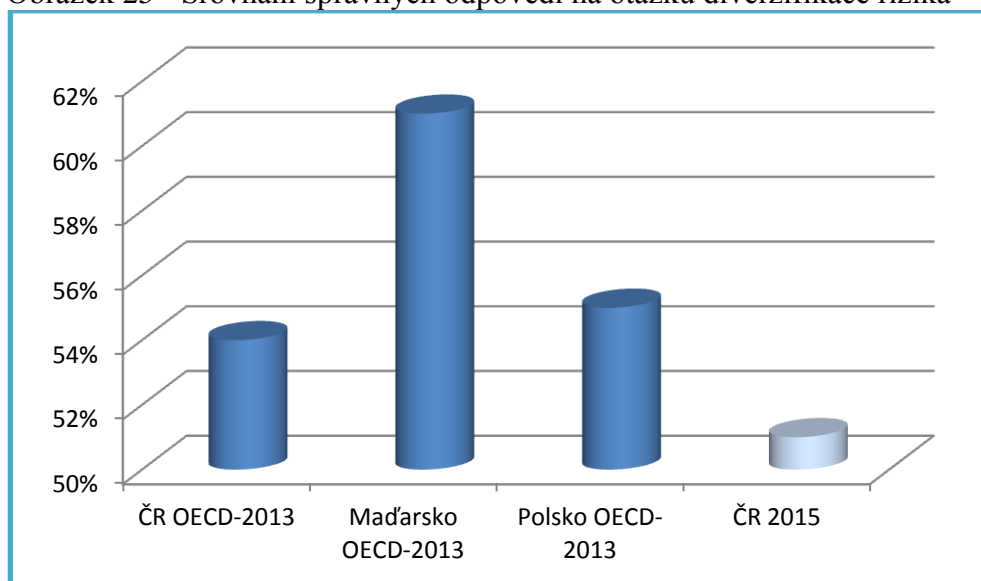
Obrázek 24 - Srovnání správných odpovědí na otázku o inflaci

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

3) Poslední porovnávaný výsledek se vztahuje k otázce volby investice do akcií nebo podílového fondu z hlediska rizikovosti. Jak je vidět z následujícího grafu, jsou výsledky současného výzkumu horší, než v roce 2013, kdy dopadli nejlépe respondenti z Maďarska s 61 % úspěšností.

Obrázek 25 - Srovnání správných odpovědí na otázku diverzifikace rizika

Zdroj: Vlastní zpracování, 2015

9 Doporučení pro oblast finančního vzdělávání vysokoškolských studentů

Finanční vzdělání každého jedince se rozvíjí s postupným věkem, přibývajících znalostmi okolního prostředí a rostoucím vzděláním. Základ finančního vzdělávání ovšem poskytuje rodina. Správa rodinných financí je každodenní záležitostí, která může ovlivnit budoucí jednání a znalosti finančního světa dětí. Za základ, kterým je ovlivněn každý člověk a to i v oblasti finančního vzdělávání je bezpochyby rodina a její přístup k rodinným financím. Základním doporučením pro oblast finančního vzdělávání je bezpochyby finanční vzdělávání pocházející z rodinného prostředí.

Pokud ovšem ustoupíme od všeobecných doporučení pro oblast finančního vzdělávání občanů, budou zde dále nastíněna konkrétní doporučení pro efektivní finanční vzdělávání vysokoškolských studentů.

Vzhledem k celkem uspokojivým výsledkům v oblasti finanční gramotnosti vysokoškolských studentů nebudou navržena opatření finančního vzdělávání nijak kritická. Nicméně by bylo pro doporučení vhodné rozdělit zaměření vysokoškolských studií na ekonomické a neekonomické obory, jelikož v této oblasti se respondenti svými odpověďmi velmi rozcházel.

9.1 Doporučení pro finanční vzdělávání studentů neekonomických oborů

Vzhledem k tomu, že studenti neekonomických oborů dopadli v testu finanční gramotnosti hůře, než studenti z ekonomických oborů vysokých škol, bylo by vhodné jejich výuku nezaměřovat pouze na odborné předměty, které jsou zcela jistě zásadní pro získání adekvátních znalostí oboru, ale obory by se měly obohatit o doplňkové předměty zaměřené na finanční vzdělávání studentů.

Pro vysoké školy by nemělo být náročné zavedení dobrovolného předmětu výuky finanční gramotnosti, který by, tak jako na výše zmiňované Masarykově univerzitě v Brně, podporoval rozvoj finančního vzdělávání studentů. Standardem, který by měl získat každý absolvent předmětu, by měl být základní přehled ve finančních produktech na trhu a základní informace pro rozhodování o hospodaření s penězi. Je ovšem třeba také dodat, že mnoho českých univerzit do svých sylabů začleňuje velké množství předmětů, které

rozšiřují vzdělání jejich studentů i mimo hranice oborů, nicméně studenti si nad rámec svého povinného vzdělání málokdy netematické předměty zařadí do rozvrhu.

Samozřejmě základním doporučením by neměla být úprava vysokoškolských sylabů, ale apel na samovzdělávání studentů v oblasti správy osobních financí. Jak bylo již v této diplomové práci zmíněno, nejen studenti mají možnost se finančně vzdělávat svépomocí, například díky internetovým portálům. V zájmu každého by totiž mělo být zdokonalování svých vědomostí a důležitost znalosti financí je dnes neopomenutelná.

9.2 Doporučení pro finanční vzdělávání studentů ekonomických oborů

I když při vyhodnocení dotazníků byly výsledky studentů ekonomických oborů uspokojivé, nemělo by jejich další finanční vzdělávání být opomíjeno. Zvláště studenti prvních a druhých ročníků bakalářských studií postrádají někdy i základní přehled o finančním světě. Dle názoru autorky, je u ekonomických fakult jednodušší zapojit do osnov finanční vzdělávání, jelikož se v rámci různých předmětů studenti často setkávají i s finančním vzděláváním, ačkoli předmět k tomu není přímo určen. Základem pro vstřebání vědomostí o finanční problematice je nutnost dávat v předmětu pozor a absolvovat ho nejen proto, aby student dosáhl na určitý počet kreditů, ale i proto, aby se něco naučil.

Problémem ekonomických oborů vysokých škol tedy není, dle názoru autorky, většinou nedostatek předmětů podporující finanční gramotnost svých studentů, ale ochota studentů toto vzdělávání přijmout. Opět jsou tedy studentům doporučeny vlastní aktivity pro osobní rozvoj finančního vzdělávání.

Osvěta finanční gramotnosti je dnes velmi rozšířená, takže se nelze odvolávat na nedostatek zdrojů pro finanční vzdělávání. Za rozšiřování finančního vzdělávání se dají považovat i letáky, které nabízejí finanční instituce pro propagaci svých produktů, nebo informační schůzka v bance, či nezávislé finanční poradenství. Díky těmto zdrojům může spotřebitel i neúčelně rozvíjet své finanční vzdělání, protože získá určitý přehled v nabídce finančních produktů na trhu. Právě vysokoškolští studenti by měli využívat i tyto zdroje pro obohacování svých vědomostí.

Závěr

Cílem této diplomové práce, jak bylo již v úvodu zmíněno, bylo analyzovat finanční gramotnosti v zemích Visegrádské čtyřky a následně detailněji zhodnotit finanční gramotnost v České republice.

Diplomová práce naplnila část cíle v podobě analýzy finanční gramotnosti v zemích Visegrádské čtyřky, již v úvodní teoretické části, kde byly rozebrány přístupy finanční gramotnosti ve všech zúčastněných zemích. Analýzou přístupů k finančnímu vzdělávání občanů České republiky, Slovenska, Maďarska a Polska bylo zjištěno, že všechny tyto země mají vesměs stejný přístup k finančnímu vzdělávání svých občanů. Dále díky porovnání výzkumů různých institucí lze konstatovat, že občané těchto zemí mají i podobnou úroveň finančního vzdělání.

Úroveň finanční gramotnosti studentů vysokých škol v České republice byla zkoumána na základě výsledků provedeného dotazníkového šetření.

Analýzou a komparací výsledků dotazníku bylo zjištěno, že vysokoškolští studenti, kteří se zúčastnili provedeného výzkumu finanční gramotnosti, mají solidní úroveň finančního vzdělání a většina z nich prokázala schopnost řízení a spravování osobních financí.

Vzhledem k zúčastněnému vzorku respondentů lze objektivně tvrdit, že studenti ekonomických oborů vysokých škol dosáhli lepších výsledků, než studenti z neekonomických studií vysokých škol. A i přes zdánlivě dobré výsledky čeští vysokoškolští studenti dopadli v mezinárodním srovnání dle indexu finanční gramotnosti o trochu hůře, než studenti vysokých škol na Slovensku v rámci obdobného průzkumu provedeného před dvěma lety.

Nicméně jasné výsledné srovnání a závěry ohledně finanční gramotnosti vysokoškolských studentů přinese až konečné porovnání výsledků šetření v rámci projektu „V4 Scientific Centers for the Enhancement of Financial Literacy and Entrepreneurship Education“ ve všech zúčastněných zemích. Tato diplomová práce přinesla v rámci tohoto projektu pohled na úroveň finanční gramotnosti studentů v České republice. I přesto, že výstupy všech zemí nebyly doposud zveřejněny, daly se výsledky dotazníku relevantně zpracovat a z části pomohly zaplnit prázdná místa chybějících výzkumů finanční gramotnosti a finančního vzdělávání studentů vysokých škol.

Seznam použité literatury

BRABEC, Jiří a kol. *Finanční gramotnost srozumitelně a bez překážek*. 2. vydání, Plzeň: ABC Finančního vzdělávání, o.p.s., 2012, 90 s., ISBN 978-80-905057-0-4

CMELAR, Ales. *Household debt and European Crisis*. Brussels: ECRI, 2013, 27 s., ISBN 978-92-9079-989-4

KANTNEROVÁ, Liběna a kol. *Finanční gramotnost v České, Polské a Slovenské republice*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2013, 168 s., ISBN 978-80-7394-436-0

NÝVLTOVÁ, Romana a kol. *Mezinárodní kapitálové trhy – zdroj financování*: Grada Publishing a.s., 2007, 224 s., ISBN 978-80-247-1922-1

OECD. *OECD Economic Surveys: Hungary 2014*, OECD Publishing, 2014, 116s., ISBN 9789264204522

RANDOVÁ, Jarmila a kol. *Finanční matematika pro každého*. 6. aktualizované vydání, Praha: Grada Publishing a.s., 2007, 293 s., ISBN 978-80-247-2233-7

ŠOBA, Oldřich a kol. *Finanční matematika v praxi*. 1. vydání, Praha: Grada Publishing a.s., 2013, 304s., ISBN 978-80-247-4636-4

TEPLÝ, Petr a kol. *Navigátor bezpečného úvěru*. 1. vydání, Praha: Karolinum, 2013, 198 s., ISBN 978-80-246-2287-3

TYL, Tomáš. *10 způsobů, jak se nenechat připravit o peníze*. 1. vydání, Praha: Grada Publishing a.s., 2012, 222 s., ISBN 978-80-247-4467-4

Zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru

Internetové zdroje

Consumer Classroom [online], DOLCETA, Aktualizace 2015, [cit. 6. 3. 2015] Dostupné z: <http://www.consumerclassroom.eu/cs/Zdroje/vysledek-hledani#.VPm5912zltM>

Česká exekutorská komora [online], Praha: Exekutorská komora ČR, Aktualizace 10. 2. 2015, [cit. 13. 2. 2015] Dostupné z: <http://ekcr.cz/1/aktuality-pro-media/1489-v-lonskem-roce-vyrazne-ubylo-exekuci-05-02-2014?w>

Česká školní inspekce. *Výsledky mezinárodního šetření PISA 2012* [online] Praha: Česká školní inspekce, Aktualizace 2013, [cit. 14. 10. 2014] Dostupné z: <http://www.csicr.cz/Stredni-cast/Tiskove-zpravy/Vysledky-mezinarodniho-setreni-PISA-2012-Problem>)

Česká národní banka: *Celkové zadlužení domácností* [online], Praha: ČNB, Aktualizace 2015, [cit. 20. 3. 2015], Dostupné z: http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.VYSTUP?p_period=1&p_sort=2&p_des=50&p_sestuid=1538&p_uka=1%2C2%2C3&p_strid=AAD&p_od=200512&p_do=201501&p_lang=CS&p_format=0&p_decsep=%2C#dump

Den finanční gramotnosti: *Finanční rezervy I.* [online], Praha: DEF, Aktualizace 2011, [cit. 30. 3. 2015], Dostupné z: <http://www.denfinancnigramotnosti.cz/clanky/financni-rezervy-i-185>

Dům techniky Plzeň: *Ekonomická a finanční gramotnost* [online], Plzeň: Dům techniky Plzeň, Aktualizace 2015, [cit. 3. 3. 2015], Dostupné z: <http://www.dtplzen.cz/katalog/projekty-evropske-unie/ekonomicka-a-financni-gramotnost.htm>

EBF Report on financial literacy: *Financial literacy-empowering consumers to make the right choices* [online] Brusel, Aktualizace 2009, [cit. 5. 3. 2015], Dostupné z: <http://www.ebf-fbe.eu/wp-content/uploads/2013/11/D0305C-2009-EBF-report-on-Financial-Education-Final-PressQuality.pdf>

European Commission [online], Brusel: European Commission, Aktualizace 2015, [cit. 5. 3. 2015] Dostupné z: http://ec.europa.eu/finance/finservices-retail/capability/index_en.htm

European Commission a [online], Brusel: European Commission, Aktualizace 2015, [cit. 5. 3. 2015] Dostupné z: http://ec.europa.eu/finance/finservices-retail/docs/capability/members_en.pdf

European Commission b [online], Brusel: European Commission, Aktualizace 2015, [cit. 5. 3. 2015] Dostupné z: http://ec.europa.eu/finance/finservices-retail/capability/index_en.htm

Eurostat: *People at risk of poverty or social exclusion by age and sex* [online] Brusel, European Commission, Aktualizace 2015, [cit. 18. 2. 2015] Dostupné z: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_peps01&lang=en

Fakulta ekonomická Západočeské univerzity v Plzni. *V4 Scientific Centers for the Enhancement of Financial Literacy and Entrepreneurship Education* [online] Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, Aktualizace 2015, [cit. 15. 3. 2015] Dostupné z: <http://www.fek.zcu.cz/en/flee/>

FinanacialCorps [online] FinancialCorps, Aktualizace 22. 10. 2014, [cit. 22. 10. 2014] Dostupné z: <http://financialcorps.com/history-of-financial-literacy-the-first-200-years/>

Financial Literacy Competencies for Adult Learners: *DOLCETA Financial Services Module* [online] Financial Literacy Competencies for Adult Learners, Aktualizace 2015 [cit. 8. 3. 2015] Dostupné z: <http://www.financial-literacy.eu/index.php?id=108>

Finanční gramotnost do škol [online] Praha: yourchance, Aktualizace 2014, [cit. 13. 11. 2014] Dostupné z: <http://www.financnigramotnostdoskol.cz/pracovni-sety/produktovy-mix/>

HÓLOP, Zsolt. *Hodina pravdy pro Maďarsko* [online], Praha: iDnes.cz, Aktualizace 2009, [cit. 13. 2. 2015] Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/hodina-pravdy-pro-madarsko-zeme-se-ocitla-na-pokraji-bankrotu-ptv-/zpr_archiv.aspx?c=A090317_162132_kavarna_bos

Informační systém Masarykovy univerzity: *Informace o předmětu BPF_FIGR* [online] Brno: Masarykova univerzita v Brně, Aktualizace 2015, [cit. 8. 4. 2015] Dostupné z: https://is.muni.cz/predmet/econ/jaro2015/BPF_FIGR

ING Životná poisťovňa: *Slováci majú pomerne vysoké finančné sebedomie. Ich skutočné vedomosti sú však omnoho horšie.* [online] Bratislava: ING Životná poisťovňa a.s., aktualizováno 16. 12. 2014, [cit. 22. 2. 2015] Dostupné z:

<https://www.ingpoistovna.sk/tlacove-centrum/ing-magazin/magazin-ing-poistovne-08/>

Investujeme.cz. *Maďarská ekonomika roste rýchlejšie než zvyšok Európy* [online], Praha: Investujeme.cz, Aktualizace 2014, [cit. 13. 2. 2014] Dostupné z:

<http://www.investujeme.cz/aktualne-cz/madarska-ekonomika-roste-rychleji-nez-zbytek-evropy/>

Jiří Vavroň: *Finanční gramotnost Čechů je mizerná, hůř dopadli jen Mexičané a Slováci* [online] Praha: Novinky.cz, Aktualizace 9. 12. 2013, [cit. 15. 12. 2014] Dostupné z:

<http://www.novinky.cz/finance/318743-financni-gramotnost-cechu-je-mizerna-hur-dopadli-jen-mexicane-a-slovaci.html>

Jogtár [online] Budapest: Wolters Kluwer, Aktualizace 2014, [cit. 1. 9. 2014] Dostupné z:

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1200110.KOR

JUDr. Ing. Tomáš Křížek: *Financial Literacy of University Students: Methodology and Results of an Online Survey* [online] Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, [cit. 17. 3. 2014] Dostupné z:

http://ijbssnet.com/journals/Vol_3_No_22_Special_Issue_November_2012/9.pdf

Metodický portál RVP [online], Praha: Metodický portál RVP, Aktualizace 20. 9. 2014, [cit. 20. 9. 2014] Dostupné z: <http://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=2939>

Ministerstvo financí České republiky [online] Praha: Ministerstvo financí České republiky, Aktualizace 1. 9. 2014, [cit. 1. 9. 2014] Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani>

Ministerstvo financí České republiky b [online] Praha: Proč se finančně vzdělávat?, Aktualizace 2. 9. 2014, [cit. 2. 9. 2014] Dostupné z: <http://www.psfv.cz/cs/pro-odborniky/legislativa>

Ministerstvo financí České republiky c [online] Praha: Proč se finančně vzdělávat?, Aktualizace 2. 9. 2014, [cit. 2. 9. 2014] Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/odborne-studie-a-vyzkumy/2012/vyzkumy-k-financni-gramotnosti-9406>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online] Praha: MŠMT, Aktualizace 8. 11. 2014, [cit. 8. 11. 2014] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani&detail=ano&id=187>

MŠVVŠ. *Finančná gramotnosť akosúčasť formálneho vzdelávania* [online] Austria: Austria showcase, Aktualizace 11. 2. 2014, [cit. 12. 10. 2014] Dostupné z: http://www.jasr.sk/files/konferencia_fg_2014/mssvas_sr_jakubik.pdf

MŠVVŠ b: *Národný štandard finančnej gramotnosti* [online] Bratislava: MŠVVŠ, Aktualizace 2010, [cit. 12. 11. 2014] Dostupné z: http://www.jasr.sk/files/konferencia_fg_2014/mssvas_sr_jakubik.pdf

Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky:
EKONOMICKÁ INFORMÁCIA O TERITÓRIU Maďarsko [online] Bratislava: MZVEZSR,
Aktualizace 2014, [cit 3. 4. 2015] Dostupné z:
[http://www.foreign.gov.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_D0521EBBF93DCB93C125783B0047FEDA_SK/\\$File/EIT_Madarsko_Nov2014.pdf](http://www.foreign.gov.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_D0521EBBF93DCB93C125783B0047FEDA_SK/$File/EIT_Madarsko_Nov2014.pdf)

Portál. *Dítě od 4 do 4,5 let* [online] Aktualizace 9. 10. 2014, [cit. 12. 10. 2014] Dostupné z:
<http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=4179>

OECD b: *Financial literacy and inclusion* [online] Paříž: OECD, Aktualizace 2013, [cit. 10. 10. 2014] Dostupné z: http://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/TrustFund2013_OECD_INFE_Fin_Lit_and_Incl_SurveyResults_by_Country_and_Gender.pdf

OECD c [online] Paříž: OECD, Aktualizace 2015, [cit. 10. 1. 2015] Dostupné z:
<http://www.oecd.org/finance/financial-education/>

OECD d: *Schedule of meetings* [online] Paříž: OECD, Aktualizace 2015, [cit. 1. 3. 2015]
Dostupné z: <http://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/scheduleofmeetings.htm>

OECD e: *Publications* [online] Paříž: OECD, Aktualizace 2015, [cit. 6. 3. 2015] Dostupné z: <http://www.financial-education.org/publications.html>

OECD INFE: *Supplementary Questions: Optional Survey Questions for the OECD INFE Financial Literacy Core Questionnaire* [online] Paříž: OECD, Aktualizace 2015, [cit. 10. 3. 2015] Dostupné z: <http://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/49878153.pdf>

OECD – PISA: *PISA 2012 FINANCIAL LITERACY ASSESSMENT FRAMEWORK* [online] Paříž: OECD, 2012, aktualizace březen 2012, [cit. 2. 10. 2014] Dostupné z:
<http://www.oecd.org/pisa/pisaproducts/46962580.pdf>

Partners: *Dve tretiny Slovákov žijú na hranici finančného kolapsu domácnosti* [online] Bratislava: Partners Group, Aktualizace 2013, [cit. 5. 10. 2014] Dostupné z:
<https://www.partnersgroup.sk/dve-tretiny-slovakov-ziju-na-hranici-financneho-kolapsu-domacnosti>

Portal Edukacji Ekonomicznej [online] Varšava: Narodowy Bank Polski, Aktualizace 2014, [cit. 18. 11. 2014] Dostupné z: <http://www.nbportal.pl/wiedza/artykuly/gospodarka>

Proč se finančně vzdělávat? a [online] Praha: Ministerstvo financí České republiky, 2014, Aktualizace 2. 9. 2014, [cit. 2. 9. 2014] Dostupné z: <http://www.psfv.cz/cs/pro-odborniky/strategicke-dokumenty#narodni-strategie>

Proč se finančně vzdělávat? b [online] Praha: Ministerstvo financí České republiky, 2014, Aktualizace 2. 9. 2014, [cit. 2. 9. 2014] Dostupné z: <http://www.psfv.cz/cs/aktuality>

Richard Field. *Hungary household debt decreases* [online] Budapest, Aktualizace 18. 2. 2014, [cit. 9. 9. 2014] Dostupné z: <http://budapestbeacon.com/public-policy/hungary-household-debt-decreases-huf-84-billion-to-huf-6-4-trillion/>

S-COMP Centre CZ [online] Liberec: S-COMP Centre CZ, Aktualizace 2. 12. 2014, [cit. 2. 12. 2014] Dostupné z: <http://www.scomp.cz/vzdelavaci-projekty/podpora-vyuky-financni-gramotnosti-na-strednich-skolach/>

STEM/MARK. *Finanční gramotnost v ČR* [online] Praha: Ministerstvo financí ČR, Aktualizace 2010, [cit. 12. 12. 2014] Dostupné z:
<https://www.google.cz/search?client=opera&q=průzkum+finanční+gramotnosti&sourceid=opera&ie=UTF-8&oe=UTF-8>

Školky.info [online] Praha: Školky.info, Aktualizace 2015, [cit. 5. 3. 2015] Dostupné z:
<http://skolky.info/?page=databaze&kraj=13>

USAID-FINREP. *Financial literacy and consumer protection in Poland* [online], USAID [cit. 12. 10. 2014] Dostupné z http://www.finrep.kiev.ua/structure/finedu/research_en.php

Vzdělávání 2020: *Národní strategie finančního vzdělávání* [online], Praha: Ministerstvo financí ČR, Aktualizace 2010, [cit. 9. 4. 2015], Dostupné z:
http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/knihovna-koncepci/financni-vzdelavani/narodni_strategie_financniho_vzdelavani_mf2010.pdf

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Typový dotazník OECD	15
Tabulka 2 - Výzkumy finanční gramotnosti v ČR.....	26
Tabulka 3 - Přehled výzkumů finanční gramotnosti v Polsku.....	31
Tabulka 4 - Výzkumy finanční gramotnosti v Maďarsku	33
Tabulka 5 - Výzkumy finanční gramotnosti na Slovensku.....	36
Tabulka 6 – Struktura respondentů dotazníku finanční gramotnosti	42
Tabulka 7 – Struktura respondentů dotazníku dle zaměření studia	43
Tabulka 8 – Přehled odpovědí dle zaměření studia	45
Tabulka 9 - Přehled odpovědí dle stupně vysokoškolského studia	45
Tabulka 10 – Odpovědi dle pohlaví	46
Tabulka 11 – Správné odpovědi dle věku.....	46
Tabulka 12 - Přehled odpovědí na otázku o inflaci	48
Tabulka 13 - Přehled odpovědí dle stupně vysokoškolského studia	48
Tabulka 14 – Odpovědi dle pohlaví	48
Tabulka 15 - Správné odpovědi dle věku	48
Tabulka 16 - Přehled odpovědí dle zaměření studia.....	50
Tabulka 17 - Přehled odpovědí dle stupně vysokoškolského studia	50
Tabulka 18 - Odpovědi dle pohlaví	51
Tabulka 19 - Správné odpovědi dle věku	51
Tabulka 20 - Přehled odpovědí dle zaměření studia.....	53
Tabulka 21 - Odpovědi dle stupně vysokoškolského studia.....	53
Tabulka 22 - Odpovědi dle pohlaví	53
Tabulka 23 – Správné odpovědi dle věku.....	53
Tabulka 24 - Přehled odpovědí dle zaměření studia.....	55
Tabulka 25 - Odpovědi dle stupně vysokoškolského studia.....	56
Tabulka 26 – Odpovědi dle pohlaví	56
Tabulka 27 – Správné odpovědi dle věku	56
Tabulka 28 - Přehled odpovědí na otázku vztahující se k riziku	58
Tabulka 29 - Odpovědi dle stupně vysokoškolského studia.....	58
Tabulka 30 – Odpovědi dle pohlaví	59
Tabulka 31 – Správné odpovědi dle věku.....	59
Tabulka 32 - Přehled odpovědí na otázku o dluhopisech	60

Tabulka 33 - Odpovědi dle stupně vysokoškolského studia.....	61
Tabulka 34 – Odpovědi dle pohlaví	61
Tabulka 35 - Správné odpovědi dle věku	61
Tabulka 36 - Přehled odpovědí na otázku z oblasti hypotečních úvěrů	62
Tabulka 37 - Odpovědi dle stupně vysokoškolského studia.....	62
Tabulka 38 - Odpovědi dle pohlaví	63
Tabulka 39 - Správné odpovědi dle věku	63
Tabulka 40 - Přehled odpovědí dle zaměření studia.....	64
Tabulka 41 - Odpovědi dle stupně vysokoškolského studia.....	64
Tabulka 42 – Odpovědi dle pohlaví	65
Tabulka 43 – Správné odpovědi dle věku.....	65
Tabulka 44 - Přehled odpovědí na otázku z oblasti finančních rezerv	66
Tabulka 45 - Odpovědi dle stupně vysokoškolského studia.....	66
Tabulka 46 – Odpovědi dle pohlaví.....	67
Tabulka 47 – Správné odpovědi dle věku.....	67
Tabulka 48 – Porovnání indexů finanční gramotnosti.....	69
Tabulka 49 – Celkové počty správných odpovědi.....	72
Tabulka 50 – Procentní počty správných odpovědí.....	72
Tabulka 51 - Shodnost dotazníků OECD a prováděného výzkumu	73

Seznam obrázků

Obrázek 1 – Aspekty finanční gramotnosti	10
Obrázek 2 – Celková výše zadlužení domácností	18
Obrázek 3 – Aplikovaný kvíz finanční gramotnosti.....	23
Obrázek 4 – Počty nařízených exekucí v ČR	25
Obrázek 5 – Statistika povědomí a vlastnictví finančních produktů v Maďarsku.....	34
Obrázek 6 – Výsledky průzkumu finanční gramotnosti 12 zemí	37
Obrázek 7 – Velikost půjček domácností v jednotlivých zemích Visegrádské čtyřky.....	39
Obrázek 8 – Hranice chudoby zemí Visegrádské čtyřky.....	40
Obrázek 9 – Odpovědi respondentů na otázku z oblasti úročení vkladů.....	45
Obrázek 10 – Odpovědi na otázku z oblasti kupní síly peněz	47
Obrázek 11 – Odpovědi na otázku z oblasti orientace v grafu	50

Obrázek 12 – Odpovědi na otázku z oblasti složeného úročení	52
Obrázek 13 – Odpovědi na otázku o rozhodování o finančních produktech.....	55
Obrázek 14 – Investiční trojúhelník.....	57
Obrázek 15 – Odpovědi na otázku porovnání výnosu a rizika	58
Obrázek 16 – Odpovědi na otázku o dluhopisech	60
Obrázek 17 – Odpovědi na otázku z oblasti hypotečních úvěrů.....	62
Obrázek 18 – Odpovědi na otázku týkající se diverzifikace rizika	64
Obrázek 19 – Odpovědi na otázku týkající se velikosti finanční rezervy	66
Obrázek 20 – Správné odpovědi studentů dle oboru studia.....	69
Obrázek 21 – Správné odpovědi studentů dle st. vysokoškolského vzdělání.....	70
Obrázek 22 – Správné odpovědi respondentů dle pohlaví	70
Obrázek 23 - Srovnání správných odpovědí na otázku složeného úročení	75
Obrázek 24 - Srovnání správných odpovědí na otázku o inflaci	75
Obrázek 25 - Srovnání správných odpovědí na otázku diverzifikace rizika	76

Abstrakt

MALÍKOVÁ, K. *Finanční gramotnost v České republice a komparace přístupů k finančnímu vzdělávání ve vybraných zemích*. Diplomová práce. Plzeň: Fakulta ekonomická ZČU v Plzni, 87 s., 2015

Klíčová slova: finanční gramotnost, finanční vzdělávání, finance, dotazníkové šetření, vysokoškolští studenti

Předložená práce je zaměřena na analyzování přístupů k finanční gramotnosti v zemích Visegrádské čtyřky a následné zhodnocení úrovně finanční gramotnosti studentů vysokoškolského studia v České republice.

Diplomová práce je rozdělena do devíti kapitol. První kapitola se zabývá pojmem finanční gramotnost a jejími různými pojetími. Druhá až pátá kapitola zkoumá přístupy k finančnímu vzdělávání v zemích Visegrádské čtyřky. Šestá kapitola se věnuje komparaci ukazatelů finanční gramotnosti v analyzovaných zemích. Sedmá kapitola zkoumá výsledky dotazníkového šetření finanční gramotnosti mezi vysokoškolskými studenty v České republice. Osmá kapitola shrnuje celkové výsledky dotazníkového šetření a v poslední, deváté, kapitole jsou navržena doporučení ke zvyšování finanční gramotnosti vysokoškolských studentů.

Abstrakt

MALÍKOVÁ, K. *Financial literacy in the Czech Republic and comparison of the approaches to financial education in selected countries*. Diploma thesis. Pilsen: The Faculty of Economics University of West Bohemia in Pilsen. 87 p., 2015

Key words: financial literacy, financial education, finance, survey, students of universities

The presented thesis is focused on analysing of approaches to financial literacy in the countries of Visegrad group and on evaluation of a level of financial literacy of university students in the Czech Republic.

The thesis is divided into nine chapters. The first chapter is focused on the term financial literacy and its various concepts. Next four chapters probe the approaches to financial education in the countries of Visegrad group. The sixth chapter is pursues the comparison of financial literacy indicators in selectet countries. The seventh chapter probes the results of questionnaire focused on financial literacy of university students in the Czech Republic. The eighth chapter summarizes questionnaire results and there are some recommendations suggested for university students financial literacy improving in the last chapter.